Κυμαϊκός Νεοκλασικισμός
Ζητήματα Ανθεκτικότητας

Πολυτεχνείο Κρήτης
Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών

επιμέλεια
Λαγός Αντώνιος

επιβλέπουσα καθηγήτρια
Κωτσάκη Αμαλία

Φεβρουάριος 2019

«[...] Η φύση στένεψε τον απλό άνθρωπο να βρει το θεμελιακό, το απαραίτητο στη φυσική και πνευματική ζωή. Γι'αυτό και η τέχνη, η έκφραση της , είναι αληθινή. Το αναγκαίο, το απαραίτητο νιώθεις στην κάθε πέτρα της λαϊκής αρχιτεκτονικής [...]»
Δημήτρης Πικιώνης

Περιεχόμενα

α	**εισαγωγή - μέθοδος**	**|**	**9**
	Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική στην Ελλάδα	|	14
	Απελευθέρωση και "Εξευρωπαϊσμός" μέσω του Νεοκλασικισμού	|	15
	Τοπική Έκφραση. Κυμαϊκός Νεοκλασικισμός	|	17
β	**Η πόλη της Κύμης (1833 - 1920)**	**|**	**21**
	Η περιοχή της Κύμης	|	22
	Η περιοχή της Κύμης μετά τη σύσταση του ελληνικού κράτους	|	23
	Η πολεοδομία της Κύμης	|	26
	Η αρχιτεκτονική της Κύμης	|	32
γ	**Δείγματα Κυμαϊκού Νεοκλασικισμού**	**|**	**39**
	Μορφολογική Συνύπαρξη	|	40
	Οικία Ν. Πόγκα	|	42
	Συμβολή Οικονόμου Στ. και Βάχλα Δ.	|	46
	Οικία Βογιατζή	|	50
	Συμβολή Βογιατζή Ν. και Κωστή Παλαμά	|	54
	Δημαρχείο Κύμης	|	56
	Οδός Βογιατζή 21	|	60
	Α΄Δημοτικό Σχολείο	|	62
δ	**Αντί Επιλόγου**	**|**	**69**
ε	**Βιβλιογραφία**	**|**	**74**

Ευχαριστώ θερμά την κα Κωτσάκη Αμαλία
για την υπέρμετρη υπομονή και πολύτιμη βοήθεια
όλους αυτούς τους μήνες

Όλους τους ανθρώπους που στάθηκαν δίπλα μου
και κατά κύριο λόγο την οικογένειά μου για την
στήριξη όλα αυτά τα χρόνια
Α.Λ.

«[...].Γιατί δεν μας ενδιαφέρει τόσο το ποιά είναι αυτή η αρχιτεκτονική όσο το γιατί είναι αυτή που είναι,τι συνέβαλε στην ιδιαίτερη της έκφραση, μέσα από ποιες διαδικασίες διαμορφώθηκε και ποιες σχέσεις έχει με τον κοινωνικό της περίγυρο.[...]»
Φιλιππίδης Δ.

3. Άποψη της Αθήνας από τις όχθες του Ιλισού, 1835

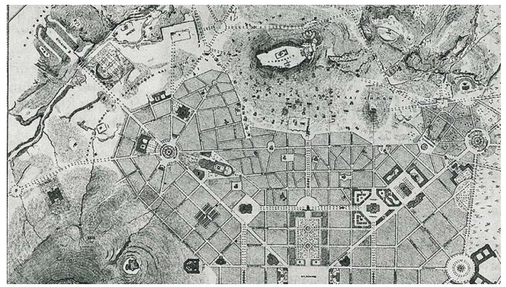

4. . Στ. Κλεάνθης, Ε. Schaubert, «Σχέδιον της νέας πόλεως των Αθηνών, επικυρωμένον από την Ελληνικήν Κυβέρνησιν τω 1833 Ιουλίου 29

"Όταν η Ελλάδα το 1827, μετά από αιματηρούς αγώνες, κέρδισε την ανεξαρτησία της, προχώρησε αυτόματα σε καθεστώς εκσυγχρονισμού. Αυτός ο «εξευρωπαϊσμός», όπως ονομαζόταν τότε η ροπή προς τα δυτικά πολιτισμικά πρότυπα, έμοιαζε αρχικά με κατι αρκετά επιφανειακό σε σχέση με το βαθύ υπόστρωμα της «παράδοσης» που είχε δημιουργηθεί κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας. Ο ελληνικός 19ος αιώνας χαρακτηρίστηκε από την άνιση σύγκρουση ανάμεσα σε ένα παρελθόν που τώρα είχε γίνει αντικείμενο περιφρόνησης και σε ένα μέλλον που συγκέντρωνε όλες τις ελπίδες του έθνους.Κάτω από αυτές τις συνθήκες, η λειτουργία του νεοστύτατου κράτους, βασισμένη καθώς ήταν στην πιστή αντιγραφή των δυτικών θεσμών, συνέβαλε ` στην καθολική επικράτηση του εξευρωπαϊσμού στην ελληνική κοινωνία. Σημαντική συνιστώσα της κρατικής αυτής δραστηριότητας ήταν η εισαγωγή του θεσμού της «νεοκλασικής πόλης» .Η ανάπτυξη που ξεκίνησε να σημειώνεται με την δημιουργία του νέου κράτους, απλώθηκε σε πολλές επαρχιακές πόλεις, ανάλογα με τη θέση τους στον γεωγραφικό και κυρίως οικονομικό χώρο. Στην Εύβοια, η Κύμη παρουσίασε μεγάλη ακμή τον 19ο αιώνα. Μία ανάπτυξη η οποία ήταν παράλληλη και όχι ανταγωνιστική με την Αθήνα. Η άνθηση αυτή της τότε ελληνικής επαρχίας εκφράστηκε στον οικονομικό τομέα, αλλά και στα εποικοδομήματά του, όπου ακολούθησαν ως ένα βαθμό την «νεοκλασική» τάση της εποχής. Η Ευβοϊκή Κύμη ακολούθησε τα ίδια πρότυπα, διαμορφώνοντας όμως μία τοπική παραλλαγή, τον λεγόμενο «Κυμαϊκό Νεοκλασικισμό» , ο οποίος θα μελετηθεί στην παρούσα μελέτη.

α1_Σκοπός της εργασίας και αντικείμενο της έρευνας

Η παρούσα ερευνητική εργασία έχει ως **σκοπό** την διερεύνηση της τοπικής παραλλαγής του νεοκλασικισμού στην Ευβοϊκή Κύμη, γνωστού και ως "Κυμαϊκού Νεοκλασικισμού". Μελετώνται τα δάνεια από την ευρωπαϊκή αρχιτεκτονική,ο διάλογος που ανέπτυξαν με την ανώνυμη αρχιτεκτονική της ευβοϊκής πόλης της Κύμης και επιχειρείται η ερμηνεία τους, καθώς και η ανθεκτικότητα της «παραδοσιακής» αρχιτεκτονικής και πόλης στα ρεύματα αυτά . **Αντικείμενο** της εργασίας αποτελούν τα κτίρια που εντάσσονται στον λεγόμενο κυμαϊκό νεοκλασικισμό και αφορούν δημόσια και ιδιωτικά οικοδομήματα.

α2_Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

Ανατρέχοντας στην υπάρχουσα βιβλιογραφία, διαπιστώνουμε ότι τα δημοσιεύματα που βρέθηκαν και αφορούν την πόλη της Κύμης, είναι ελάχιστα. Η αρχιτεκτονική και πολεοδομία της πόλης, παρότι εμφανίζουν ενδιαφέρον, δεν έχουν ερευνηθεί εκτενώς και σε βάθος. Ο καθηγητής Γεώργιος Σαρηγιάννης έχει ασχοληθεί συστηματικά με τον παραδοσιακό οικισμό και το Λεύκωμα για την πόλη της Κύμης (μέσα στο οποίο εμπεριέχεται και η μελέτη του κ. Σαρηγιάννη) αποτέλεσε βιβλίο αναφοράς για την εργασία. Αντιθέτως, αρκετά ήταν τα συγγράματα για τον Νεοκλασικισμό γενικότερα στον Ελλαδικό Χώρο, που βοήθησαν στην κατανόηση του σε σύγκριση με τον ιδιότυπο Κυμαϊκό Νεοκλασικισμό, αλλά και τη συσχέτιση του με την παραδοασιακή αρχιτεκτονική στον ελλαδικό χώρο. Συγκεκριμένα, βιβλία αναφοράς για την εργασία στάθηκαν:

1. Σαρηγιάννης Γεώργιος (εισ.), *«ΚΥΜΗ.19ος - 20ος αιώνας.Ιστορία και Πολιτισμός»*, *κεφ. ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ ΤΗΣ ΚΥΜΗΣ*, Δημοτική Επιχείρηση Πολιτισμού και Ανάπτυξης Κύμης, Κύμη, 2001
2. Φιλιππίδης Δημήτρης, *«Νεοκλασικές Πόλεις στην Ελλάδα (1830-1920)»*, Εκδοτικός Οίκος Μέλισσα, Αθήνα, 2007
3. Rapoport Amos, *Ανώνυμη Αρχιτεκτονική και Πολιτιστικοί Παράγοντες*, μτφ. Φιλιππίδης Δημήτρης, εκδοτικός οίκος Μέλισσα, Αθήνα 2010

α3_Μέθοδος

α3.1_Μέθοδος συλλογής στοιχείων

Το υλικό της εργασίας προκύπτει κατά κύριο λόγο από έρευνα πεδίου, από αρχειακή έρευνα, καθώς και από βιβλιογραφική και διαδικτυακή έρευνα.

α3.1.1_ Έρευνα Πεδίου

Η επιτόπια έρευνα στην περιοχή της Κύμης συνέβαλε σημαντικά στη διερεύνηση του Κυμαϊκού Νεοκλασικισμού. Η βιβλιογραφία για το συγκεκριμενο θέμα ήταν περιορισμένη και παρά το χαρακτηρισμό της πόλης ως παραδοσιακό οικισμό, τα κτίρια που έχουν χαρακτηριστεί διατηρητέα είναι ελάχιστα, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει χαρτογράφηση αυτών και σχετικό υλικό αποτυπώσεων. Βάσει των παραπάνω δεδομένων, η επί τόπια αυτοψία διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στην κατανόηση της φυσιογνωμίας του οικισμού και την συλλογή σχεδιών και φωτογραφιών μέσω αποτυπώσεων. Αποτυπώσεις που διαχωρίστηκαν ανάλογα με την εκάστοτε τοποθεσία των κτιρίων, την ιστορική φάση στην οποία ανήκαν και τα μορφολογικά χαρακτηριστικά τους.

α3.1.2_ Αρχειακή Έρευνα

Αξιόλογο υλικό συλλέχτηκε ακόμα από τα αρχεία των αρμόδιων φορέων του Δήμου Κύμης, καθώς και από προσωπικές συλλογές. Μεγάλο μέρος της έρευνας συγκεντρώθηκε από τα αρχεία και τις συλλογές της Πολεοδομίας Κύμης, της Τεχνικής Υπηρεσίας και του Μορφωτικού Συλλόγου Κύμης. Ιδιαίτερα σημαντικό αποδείχτηκε και το υλικό που συλλέχθηκε από άρθρα, εισηγήσεις, μελέτες και νομοθετικές ρυθμίσεις, μιας και εμπλούτισαν τη μελέτη με πολύτιμες πληροφορίες και απόψεις. Καθοριστικής σημασίας υπήρξε η μελέτη του κ. Σαρηγιάννη Γ., ΚΥΜΗ: «ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΣ ΟΙΚΙΣΜΟΣ,ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΙΚΟΥ ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΗΣ»,[Δήμος Κύμης-Αλιβερίου και Σπουδαστήριο Πολεοδομικών Ερευνών ΕΜΠ, Κύμη, 2012] στα πλαίσια του τεύχους για το χαρακτηρισμό της πόλης της Κύμης σε παραδοσιακό οικισμό, μέσα από την οποία αντλούνται χρήσιμα στοιχεία καταγραφής του Κυμαϊκού Νεοκλασικισμού.

α3.1.3_ Διαδικτυακή Έρευνα

Οι πηγές του διαδικτύου συνεισέφεραν εξίσου στη διεξαγωγή της έρευνας και εμπλούτισαν κυριώς με φωτογραφικό υλικό και απεικονίσεις της Κύμης και των κτιρίων της στο παρελθόν.

α3.2_Ερμηνευτική μέθοδος

«Στο «λαϊκό» αρχιτεκτονικό έργο εκείνης της εποχής θα συγκεντρώσουμε λοιπόν την προσοχή μας. Και φυσικά όχι για μιαν χωρίς σύνορα καλλιτεχνική θεώρηση ή μόνο για διασκέδαση και τέρψη. Αλλά για μιαν κριτική επισκόπηση και μιαν συγκριτική μελέτη. Και πιο κύρια για να αποκαλύψουμε μιαν ουσία και μιαν εσωτερική φωνή, αφού θα απορρίψουμε ό,τι μπορεί να σχετίζεται μονάχα με κάποιαν εξωτερική του μορφολογία. Κι αφού θα αναζητήσουμε ό,τι είναι βγαλμένο μέσα από τις πιο καθολικές και ουσιαστικές χρείες και βουλήσεις και αισθήσεις του συγκεκριμένου ανθρώπου και συγκεκριμένου τόπου, εκείνο που θα συμβολίζει (ανώνυμα μαζί και προσωπικά) την πιο αληθινή και την πιο αρχέτυπη εσωτερική πραγματικότητά μας.» Α. Κωνσταντινίδης[1]

1 Κωνσταντινίδης, Α. 2011, Τα παλιά αθηναϊκά σπίτια, Ηράκλειο, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, Σελ. 33

α3.2.1_Υπόθεση Εργασίας

Σε κάθε κρίσιμη περίοδο για την αρχιτεκτονική λάμβαναν χώρα συζητήσεις με επίκεντρο την ανώνυμη αρχιτεκτονική, χωρίς όμως να παραβλέπονται διασυνδέσεις με την επώνυμη. Η σύζευξη αυτή ήταν αναγκαία, επειδή σε κάθε ιστορική τομή συμμετέχουν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο όλες οι κατηγορίες, από την πρωτόγονη έως την επίσημη, σε διαφορετικές πιθανώς αναλογίες, ωστόσο συνυπάρχουσες και αυτή ακριβώς η συνύπαρξη αποτελεί το κλειδί κατανόησης των μεταξύ τους σχέσεων.
Ο νεοκλασικισμός κάποια χρονική περίοδο – ακόμα και νωρίτερα από την Απελευθέρωση, μέσω επιρροών από την Οθωμανική Αυτοκρατορία – επιβλήθηκε ως κυρίαρχη μορφολογία σε όλη την επικράτεια. Έγινε θέμα συζήτησης αρκετές φορές είτε ως εξωτερική επίδραση, είτε ως κεντρικό σημείο αναφοράς. Στην προκειμένη θα μελετηθεί κι από τις δυο οπτικές μέσω του «Κυμαϊκού» Νεοκλασικισμού.
Οι συγγένειες της νεοκλασικής με την «παραδοσιακή» αρχιτεκτονική είναι προφανείς: πρόκειται για καθολικής χρήσης μορφολογίες[2] που διαχέονται σε ολόκληρη την έκταση της κοινωνίας, άρα μετέχουν σε όλες τις επιμέρους κατηγορίες της ανώνυμης και της επώνυμης (επίσημης ή λόγιας) αρχιτεκτονικής. Ακριβώς όπως συνέβη με την «παραδοσιακή» αρχιτεκτονική, η νεοκλασική επιμερίζεται σε περιοχές συγγενικές, αν όχι πανομοιότυπες, εκείνων της «παραδοσιακής». «...Καθώς μάλιστα η νεοκλασική αριχτεκτονική διαδέχεται ιστορικά την «παραδοσιακή», υπάρχει μια χρονική περίοδος κατα την οποία συνυπάρχουν, όπου η κυρίαρχη (επιθετική) νεότερη επηρεάζει τη φθίνουσα (παθητική) παλαιότερη...»[3].
Υπό αυτό το πρίσμα, και βάσει τον κυρίαρχο ρόλο των ιστορικών συνθηκών που επηρεάζουν καθοριστικά μεγάλες περιοχές της ελληνικής «παραδοσιακής» αρχιτεκτονικής, θα μελετηθεί η εξέλιξη της πόλης της Κύμης προκειμένου να προσδιοριστεί το ιστορικό της πλαίσιο. Θα γίνει μια προσπάθεια να δοθεί ερμηνεία στον ιδιότυπο νεοκλασικισμό της Κύμης, την τοπική αυτή έκφραση νεοκλασικής αρχιτεκτονικής, να συσχετισθεί με την «παραδοσιακή» αρχιτεκτονική του παρελθόντος και να μελετηθεί η ανθεκτικότητα αυτού του είδους ανώνυμης αρχιτεκτονικής ως προς την νεοκλασική κι αντίστροφα.

2 Δ. Φιλιππίδη, Rapoport Amos, *Ανώνυμη Αρχιτεκτονική και Πολιτιστικοί Παράγοντες,* μτφ. Φιλιππίδης Δημήτρης,, εκδοτικός οίκος Μέλισσα, Αθήνα 2010, σελ. 246
3 Ό.π., σελ. 247

«Παραδοσιακή» Αρχιτεκτονική στην Ελλάδα

"Η έννοια και το αντικείμενο της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής ήταν πάντα ασαφής στη διάρκεια των τελευταίων ετών"[4] . Μέχρι πριν κάποιες δεκαετίες επικρατούσε η έννοια «λαϊκή»[5] αρχιτεκτονική, καλύπτονας ένα ευρύ φάσμα κτιρίων που περιείχαν ετερόκλιτα στοιχεία έξω από τα πλαίσια της τότε επίσημης, επώνυμης (λόγιας) αρχιτεκονικής[6].
Κλίμα, μορφολογία του εδάφους, κοινωνικοοικονομικές συνθήκες, ασφάλεια και προσανατολισμός του κτιρίου είναι τα κύρια χαρακτηριστικά που καθορίζουν τη μορφή του. Η παραδοσιακή αρχιτεκτονική κληρονομιά του κάθε τόπου και η ανώνυμη αρχιτεκτονική που εκφράζει, είναι αναμφίβολα δύο από τα πιο βασικά στοιχεία που διαμορφώνουν και συνθέτουν την ταυτότητα του ίδιου του χώρου και των κατοίκων του. Δημιουργήθηκε για να καλύψει συγκεκριμένες απαιτήσεις. Βασικό της γνώρισμα είναι το μέτρο με βάση τις πραγματικές ανάγκες. Κάθε τόπος και κάθε εποχή παράγουν τις δικές τους αρχιτεκτονικές μορφές. Αποτελούν την συνειδητή αναγνώριση και υπενθύμιση της ιστορικής και κοινωνικής εξέλιξης και του πολιτισμού μας.
Με την παραδοσιακή αρχιτεκτονική ασχολήθηκε ο Γεώργιος Μέγας[7]. *"...Ο Μέγας παρατήρησε ότι σε κάθε περιοχή η «παραδοσιακή» αρχιτεκτονική διαθέτει έναν «παραδομένο τύπο» και παρεκλίσεις από την «αρχικήν μορφήν». Αυτή η «ποικιλία μορφών» έχει αλληλουχίαν και αλληλοεξάρτησιν και δεικνύουν οργανικήν εξέλιξην, φυσικήν για κάθε ανθρώπινον έργον."*
Σύμφωνα με αυτό το σχήμα και λόγω των σημείων επαφής παραδοσιακής και Νεοκλασικής Αρχιτεκτονικής στην Κύμη, θα υιοθετήσουμε το σχήμα «μοντέλο και παραλλαγές»[8] του Ράπορτ, προκειμένου να θέσουμε δυνατή μία σύγκριση ανάμεσα στο μοντέλο – τυπικός «Ευρωπαϊκός Νεοκλασικισμός» - και παραλλαγή - «Κυμαϊκός Νεοκλασικισμός»-.

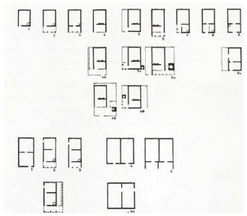

5.τυπολογικος πινακας στενομέτωπης οικίας με δίκλινη στέγη
Γ. Μέγας, *"Η ελληνική πόλη"*

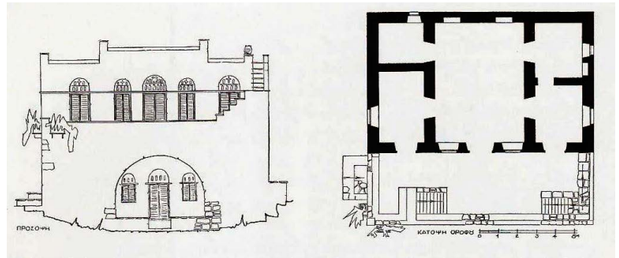

6 .Τήνος, διώροφη κατοικία με συμμετρική κάτοψη που μαρτυρά μνημειακές επιδράσεις

4 «Θα πρέπει επίσης προκατακτικά να τονίσουμε ότι η έννοια και το περιεχόμενο της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής ήταν πάντα ασαφής στη διάρκεια των δύο τελευταίων αιώνων, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει ακριβής διάκριση ανάμεσα στις διάφορες μορφές που αυτή πήρε συγχρονικά και διαχρονικά. Rapoport Amos, Ανώνυμη Αρχιτεκτονική και Πολιτιστικοί Παράγοντες, μτφ. Φιλιππίδης Δημήτρης,, εκδοτικός οίκος Μέλισσα, Αθήνα 2010, σελ. 198
5 Ο όρος είναι δανεισμένος από τη λαογραφία και αντιστοιχεί στη λαϊκή τέχνη (που ακόμα λέγεται έτσι)
6 «...η πιο πρόσφατη μετακύλιση της λαϊκής σε παραδοσιακή θεωρητικά αποδέσμευσε την αρχιτεκτονική από την αόριστη έννοια του «λαού» αλλά την ενέπλεξε σε νέες περιπέτειες, καθώς ήταν αδύνατο να προσδιοριστεί σε ποιο χρονικό σημείο σταματά η εξίσου μυθική «παράδοση» και από που αρχίζει η σύγχρονη ζωή και η αντίστοιχη αρχιτεκτονική της» Δημήτρης Φιλιππίδης, Raport Amos, Ανώνυμη Αρχιτεκτονική και Πολιτιστικοί Παράγοντες, μτφ. Φιλιππίδης Δημήτρης,, εκδοτικός οίκος Μέλισσα, Αθήνα 2010, σελ. 198
7 Γεώργιος Μέγας (1893-1976). Σημαντικός λαογράφος που ασχολήθηκε με την «παραδοσιακή» αρχιτεκτονική.
8 «[...] Το τόσο απλό σχήμα του «μοντέλο και παραλλαγές», για παραάδειγμα, που υιοθετεί (σσ.Α. Ράπορτ) αποδεικνύεται ένα αξιόλο ένα αξιόλογο εργαλείο, κατά πολύ ανώτερο από τους λαβυρινθώδεις γενεαλογικούς καταλόγους που επινόησαν παλαιότεροι μελετητές της «παραδοσιακής» αρχιτεκτονικής στην Ελλάδα.[...]
Rapoport Amos, Ανώνυμη Αρχιτεκτονική και Πολιτιστικοί Παράγοντες, μτφ. Φιλιππίδης Δημήτρης,, εκδοτικός οίκος Μέλισσα, Αθήνα 2010, σελ. 196

Απελευθέρωση και «Εξευρωπαϊσμός» μέσω του Νεοκλασικισμού

Με δεδομένη την μικρή κλίμακα και τις ελάχιστες δυνάμεις του, το νεοσύστατο ελληνικό κράτος κλήθηκε σε μικρό χρονικό διάστημα να αποκαταστήσει τις καταστροφές του απελευθερωτικού αγώνα και να εφαρμόσει ένα νέο μηχανισμό διοίκησης. Όφειλε να στήσει τον διοικητικό μηχανισμό, να παράγει την κατάλληλη νομοθεσία, να θεμελιώσει την εθνική οικονομία και να βάλει σε τάξη την κοινωνία, με βασικό εργαλείο την πολεοδομία. Θέλοντας να αφήσει πίσω το προηγού μενο καθεστώς της «παραδοσιακής» κοινωνίας, κι έχοντας ως οδηγό τον ευρωπαϊκό Διαφωτισμό και τις αρχές της Γαλλικής Επανάστασης, προσπάθησε να εδραιώσει ένα νέο μοντέλο ζωής εισάγωντας την νεοκλασική πολεοδομία.

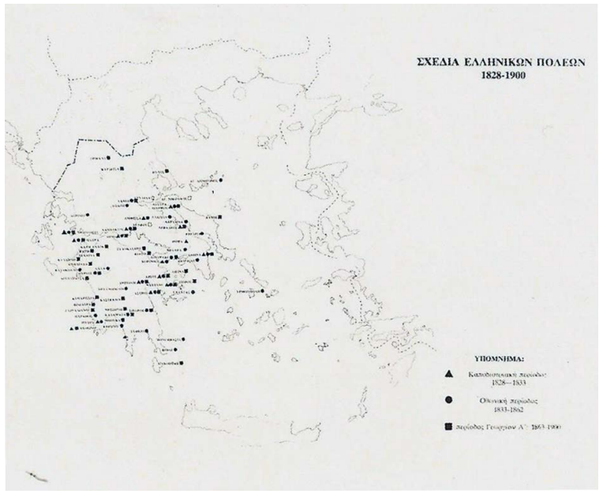

7. Χάρτης της Ελλάδας όπου διακρίνονται οι οικισμοί για τους οποίους συντάχθηκαν πολεοδομικά σχέδια (1828-1900). Μέσα σε αυτούς κι ο οικισμός της Κύμης

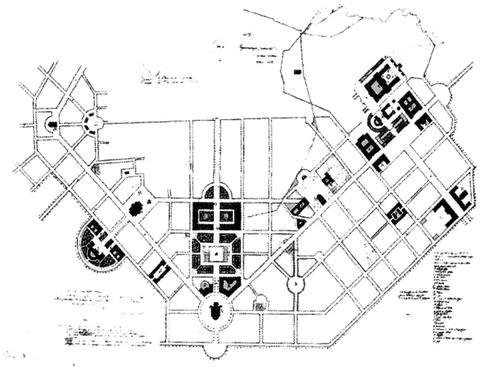

8. Λ. Κλέντζε, τροποποιητικό σχέδιο του αρχικού Σχεδίου Αθηνών, 1834

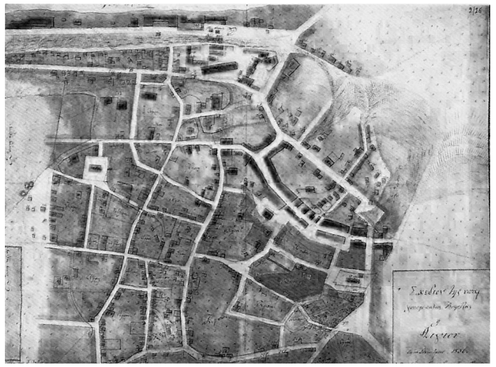

9. Αίγιο (Βοστίτζα), σχέδιο τακτοποίησης του υπάρχοντος αστικού ιστού

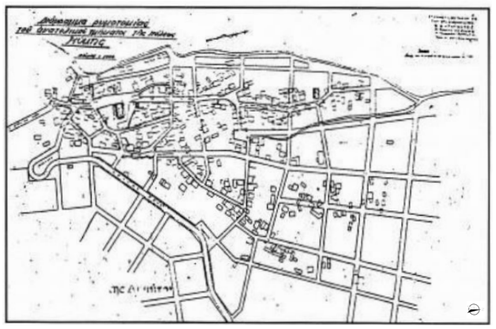

10 . Το Σχέδιο Πόλης της Κύμης, 1884

Με την εισαγωγή του «Σχεδίου», αλλάζουν τα δεδομένα στην ελληνική πόλη. Ωστόσο, η νεοκλασική πόλη δεν απέκτησε ποτέ καθορισμένο, αναγνωρίσιμο σχήμα, όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και οπουδήποτε αλλού στον κόσμο. Η ονομασία της οφείλεται στην ιστορική της ταυτότητα: είναι νεοκλασική επειδή σχηματίστηκε (αναμορφώθηκε και συμπληρώθηκε) σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο, σε πλήρη αντιστοιχία με τη γενικότερη διάδοση του νεοκλασικισμού στην αρχιτεκτονική. Στην πράξη, τα διαθέσιμα παραδείγματα νεοκλασικών πόλεων ανήκουν σε διαφορετικές εκ των πραγμάτων κατηγορίες με βάση την προέλευσή τους, τη γεωμορφολογία τους και τον τρόπο ανάπτυξης και εξέλιξής τους.[9]

Όσες συγγένειες κι αν εντοπιστούν ανάμεσα σε νεοκλασική πόλη και νεοκλασική αρχιτεκτονική, τα κτίσματα που παράγονται ως «νεοκλασικά» δεν αποτελούν από μόνα τους αναγκαία και ικανή συνθήκη εντοπισμού της «νεοκλασικής» πόλης. Η αρχιτεκτονική από μόνη της δεν μπορεί να αναλάβει έναν τέτοιο ρόλο. Κύρια χαρακτηριστικά του νεοκλασικισμού αποτελούν η γεωμετρική ευκρίνεια των σχημάτων και η καθαρότητα διαγραφής των μορφών, που ακολουθούν συγκεκριμένους κανόνες σύνθεσης και αποπνέουν αίσθηση αρμονίας ως τάξη. Το σχέδιο, αρχιτεκτονικό ή πολεοδομικό, απηχεί μια τέτοια τάξη μέσα από την κανονικότητα και τη συμμετρία του. Κάθε ακανόνιστο ή ανώμαλο, άμορφο ή παραμορφωμένο στοιχείο έχει αφαιρεθεί ή τουλάχιστον έχει κατά το δυνατόν μειωθεί σε έκταση ώστε να αποκτά δευτερεύουσα αξία.

11 . Σειρά Νεοκλασικών Κτιρίων στο ιστορικό κέντρο της Αθήνας

9 "...Διαφορετικού τύπου «νεοκλασικοί» είναι οι οικισμοί που προϋπήρχαν (ως ιστρορικοί ή «παραδοσιακοί») από εκείνους που δημιουργήθηκαν εξαρχής τον 19ο αιώνα, όπως διαφορετικοί είναι εκείνοι που «παγωσαν» σε μια ανεξέλικτη μορφή από εκείνους που κατόπιν γνώρισαν μεγάλη ανάπτυξη. Τέλος, διαφέρουν εκείνοι που δέχτηκαν σχεδιασμένες προσθήκες ως «επεκτάσεις» από εκείνους που αρκέστηκαν σε μικροχειρουργικές επεμβάσεις για τοπική βελτίωση κάποιων παραμέτρων τους. Όλες οι παραπάνω περιπτώσεις μπορεί μάλιστα να μην αποτελούν ευδιάκριτες «κατηγορίες» επειδή, όπως ήδη σημειώθηκε, πολλοί οικισμοί μετέχουν σε περισσότερες από μία «κατηγορίες» - κάτι φυσικό, αν το φαινόμενο ιδωθεί διαχρονικά. Ένας τυπικός οικισμός καθορίζεται αρχικά από το επί τούτου κατασκευασμένο «σχέδιο» (ολικός σχεδιασμός) και στη συνέχεια δέχεται επιμέρους «καλλωπισμούς» ή «εξωραϊσμούς» (από ανέγερση δημόσιων κτιρίων έως δεντροφύτευση) ή τροποποιητικές επεμβάσεις «ρύθμισης» (π.χ. απαλλοτροιώσεις για διάνοιξη ή διαπλάτυνση δρόμου) Φιλιππίδης Δημήτρης, «Νεοκλασικές Πόλεις στην Ελλάδα (1830-1920)», Εκδοτικός Οίκος Μέλισσα, Αθήνα, 2007

Τοπική Έκφραση. Κυμαϊκός Νεοκλασικισμός

Φαινομενικά, οι βασικές διαφορές του «κυμαϊκού» νεοκλασικισμού από τον τυπικό ευρωπαϊκό στην αρχιτεκτονική έγκειται στη μορφή του κτιρίου. Όπως θα δούμε στα επόμενα κεφάλαια, βασικές διαφορές εντοπίζονται και στη λειτουργία.

"[...Οι ιδιοτυπίες αυτής της αρχιτεκτονικής μορφολογίας είναι βασικά δύο. Η πρώτη είναι ότι χρησιμοποιεί σε νεοκλασική μορφή, κατασκευές και μορφές από την παραδοσιακή αρχιτεκτονική, όπως τόξα στα ανοίγματα...],[...Φυσικά έχουμε τόξα στην τυπική νεοκλασική μορφολογία, αλλά αυτά των νεοκλασικών της Κύμης είναι φανερό ότι προέρχονται από παραδοσιακά πρότυπα. Η δεύτερη και πιο χαρακτηριστική, είναι η διαμόρφωση των περιθωρίων των ανοιγμάτων και των γωνιών των κτηρίων με ισόδομους προσεκτικά λαξευμένους γωνιόλιθους, οι οποίοι προεξέχουν από τη λοιπή τοιχοποιία, ανεξάρτητα αν αυτή είναι απο λαξευτή ή σοβατισμένη τοιχοποία...]»[10].

12. Δείγμα "Κυμαϊκού Νεοκλασικιμού"

10 Σαρηγιάννης, Γεώργιος (εισ.), «ΚΥΜΗ.19ος-20ος αιώνας.Ιστορία και Πολιτισμός», κεφ.ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ ΤΗΣ ΚΥΜΗΣ, Δημοτική Επιχείρηση Πολιτισμού και Ανάπτυξης Κύμης, Κύμη, 2001

α3.2.2_Συγκρότηση Εργασίας

Για να μελετήσουμε τον «κυμαϊκό» νεοκλασικισμό, αναζητώντας την ερμηνεία του και τα χαρακτηριστικά του, είναι απαραίτητο να μελετηθεί η εξέλιξη της πόλης της Κύμης ευρύτερα, προκειμένου να σκιαγραφηθεί το ιστορικό και γεωγραφικό της πλαίσιο.

Στο πρώτο κεφάλαιο θα παρουσιαστεί το ιστορικό και γεωγραφικό πλαίσιο της πόλης της Κύμης, από τη στιγμή της σύστασης του ελληνικού κράτους έως τις αρχές του 20ου αιώνα όπου και παρατηρήθηκε η πρώτη έντονη μείωση του πληθυσμού της.

Στο δεύτερο κεφάλαιο θα αναλυθούν τα κτίρια (ευρήματα) που ανήκουν στον «κυμαϊκό» νεοκλασικισμό(και θα προκύψουν μέσα από τη μελέτη της εξέλιξης της πόλης) το καθένα ξεχωριστά με τη βοήθεια σχεδίων, φωτογραφιών και διαγραμμάτων Μελετώντας τα παραπάνω θα προσπαθήσουμε με την παρούσα μελέτη να απαντήσουμε στα παρακάτω εξής ερωτήματα:

1. Πώς εκφράζεται η τοπική αυτή παραλλαγή του νεοκλασικισμού;
2. Αφομοίωση του νεοκλασικισμού από μία επαρχιακή πόλη
3. Κατά ποιο τρόπο η Κύμη αφομοίωσε το νεοκλασικισμό;
4. Ποια η επιροή της «παράδοσης»;
5. Τελικά ο νεοκλασικισμός ή η παράδοση εμφανίζει μεγαλύτερη ανθεκτικότητα στην περίπτωση του κυμαϊκού κλασσικισμού. Πώς αυτό ερμηνεύεται;
6. Σε ποια στοιχεία παραμένει ανθεκτικός ο κλασσικισμός και σε ποια η παράδοση; Πώς αυτό ερμηνεύεται;
7. Ποια η σχέση κέντρου – περιφέρειας;

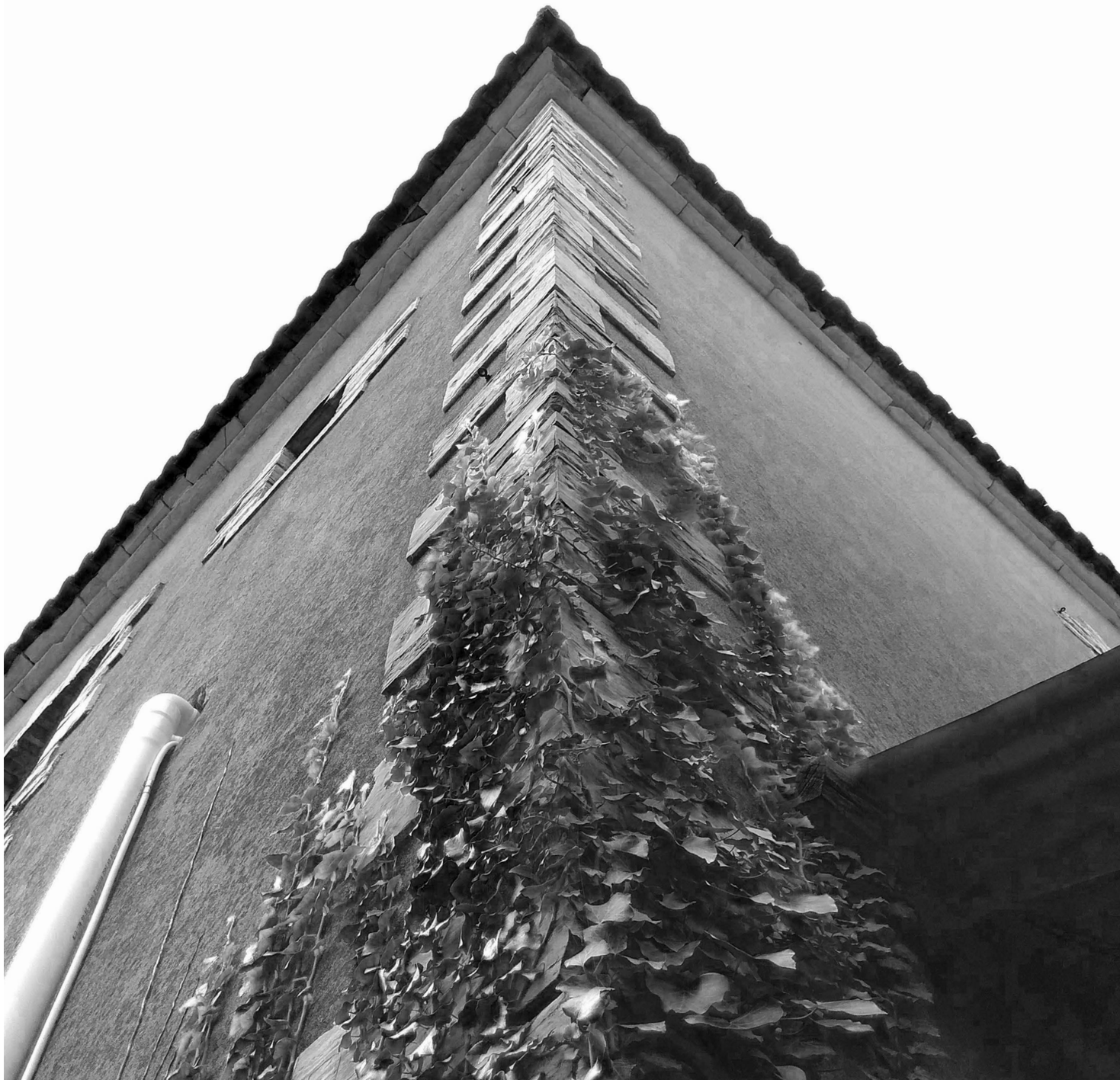

Πηγές εικόνων

1. Προσωπικό Αρχείο
2. Λαογραφικό Μουσείο Κύμης
3. http://www.kathimerini.gr/943609/gallery/periodiko-k/reportaz/h-gennhsh-mias-neoklasikhs-polhs
4. Ό.π.
5. Rapoport Amos, Ανώνυμη Αρχιτεκτονική και Πολιτιστικοί Παράγοντες, μτφ. Φιλιππίδης Δημήτρης,, εκδοτικός οίκος Μέλισσα, Αθήνα 2010, σελ. 207
6. Ό.π., σελ. 224
7. Φιλιππίδης Δημήτρης, «Νεοκλασικές Πόλεις στην Ελλάδα (1830-1920)», Εκδοτικός Οίκος Μέλισσα, Αθήνα, 2007, σελ.17
8. Ό.π., σελ.17
9. Ό.π., σελ.17
10. Καυκούλα Ν., Παπαμίχου Μ., Χαστάογλου Β., *Σχέδια Πόλεων στην Ελλάδα του 19ου αιώνα,* Θεσσαλονίκη, 1990
11. Φιλιππίδης Δημήτρης, «Νεοκλασικές Πόλεις στην Ελλάδα (1830-1920)», Εκδοτικός Οίκος Μέλισσα, Αθήνα, 2007, σελ.62
12. Προσωπικό Αρχείο
13. Προσωπικό Αρχείο

β. Η πόλη της Κύμης (1833 – 1920)

Η περιοχή της Κύμης

Πριν αναλυθεί η πόλη της Κύμης, είναι σημαντικό να αναφερθούμε στην ευρύτερη περιοχή της και τα χωριά που την πλαισιώνουν, καθώς όπως θα δούμε παρακάτω είχαν άμεσες οικονομικές σχέσεις, οι οποίες φαίνονται στα οικοδομήματα τους. Μία τέτοια αναφορά και το γεγονός ότι αυτά τα χωριά παρουσιάζουν μία εννιαία αντιμετώπιση στην αρχιτεκτονική μορφολογία των κτιρίων τους, καθιστά δυνατή τη δικαιολόγηση του όρου "Κυμαϊκού Νεοκλασικισμού" ως ανεξάρτητο, κι όχι ως ακόμη ένα μόρφωμα του Νεοκλασικισμού.
Μπορούμε, λοιπόν, να ξεχωρίσουμε στο χώρο της Εύβοιας μια συγκεκριμένη περιοχή που αποτελούσε τον ευρύτερο χώρο της, αυτός που περιγράφεται ακόμη και σήμερα ως "τα χωριά της Κύμης". Τα χωριά αυτά είναι εκείνα που στους περασμένους αιώνες, είχαν πολλές οικονομικές και κοινωνικές σχέσεις με την Κύμη, η οποία ήταν και η "πόλη" της περιοχής και αρχικά έδρα της "επαρχίας Καρυστίας και Κύμης". Οι σχέσεις αυτές είναι εμφανείς και στην αρχιτεκτονική μορφή των σπιτιών τους, τα οποία εντάσσονται στον "κυμαϊκό νεοκλασικισμό", που θα αναλυθεί παρακάτω. Βασικός παράγοντας για την ομαδοποίηση αυτών των χωριών, η γεωγραφική δομή του χώρου και το οδικό δίκτυο που δημιουργήθηκε για την εξυπηρέτηση αυτών των γεωγραφικών ενοτήτων.

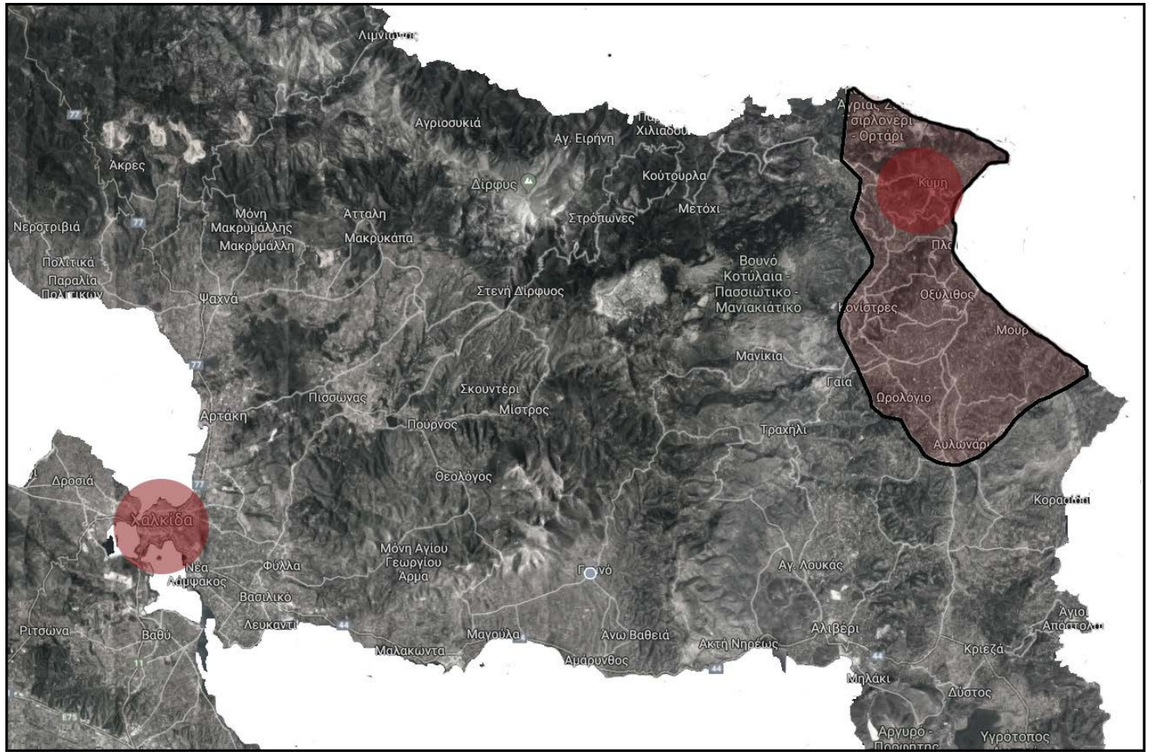

14. Η ευρύτερη περιοχή της Κύμης ("Τα χωριά της Κύμης") σε σχέση και με τη Χαλκίδα

Η πόλη της Κύμης μετά τη σύσταση του ελληνικού κράτους

Οι πρώτες αποδείξεις για τη διοίκηση της περιοχής, η οποία ανταποκρίνεται και στις οικονομικές και κοινωνικές σχέσεις των οικισμών, εμφανίζονται το 1833[11] , όπου ο Νομός Ευβοίας αποτελείται από την επαρχία Χαλκίδας με έδρα την Χαλκίδα και την επαρχία Καρυστίας με έδρα την Κάρυστο[12]. Το 1836[13] ορίζεται η διοίκηση Εύβοιας που περιλαμβάνει όλη την κεντρική και βόρεια Εύβοια με έδρα τη Χαλκίδα[14] και η διοίκηση Καρυστίας και Κύμης[15]. Στην διοίκηση Καρυστίας και Κύμης περιλαμβάνεται ο Δήμος Κυμαίων με έδρα την Κύμη[16]. Το 1845[17] η έδρα της Επαρχίας Καρύστου στην Κύμη[18]. Η διάρθρωση αυτή παρέμεινε αναλλοίωτη μέχρι το 1912, όπου τους τότε Δήμους διαδέχτηκαν νέοι Δήμοι και Κοινότητες, πράγμα που μας υποδεικνύει την αποδυνάμωση σταδιακά της Κύμης, ως κέντρο.

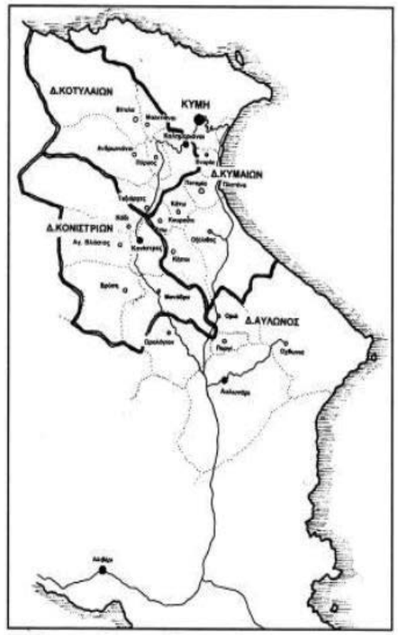

15. Η ίδρυση των Δήμων επί Αντιβασιλείας

16. Οι Δήμοι το 1845

11 Διάταγμα 3/15 Απριλίου 1833, δημοσιεύεται στο ΦΕΚ 12 της 6ης Απριλίου 1833
12 Χουλιαράκης Μ., Γεωγραφική, διοικητική και πληθυσμιακή εξέλιξις της Ελλάδος 1821-1971, Αθήνα, 1973
13 Διάταγμα της 28ης Δεκεμβρίου 1836
14 Στην οποία περιλαμβάνεται η υποδιοίκηση Σκοπέλου και Σκιάθου
15 Στην οποία περιλαμβάνεται και η Σκύρος
16 Και οι οικισμοί Οξύλιθος, Κληματάρι, Κήποι, Κουρουνιοί και Ενορία. Στην περιοχή υπάρχουν ακόμα ο Δήμος Κονιστρών με έδρα τις Κονίστρες και τους οικισμούς Κάδι, Κονίστρανη, Πασσά, Κακολύρι (Ταξιάρχες), Επισκοπή, Διρρέματα, Σπηλιές, Μονόδρυ, Βρύση, Νιοχώρι, Γάγιας, Μανίκια, Μακρυχώρι, Κρεμαστός και ο Δήμος Κοτυλαίων, που περιλαμβάνει τα περί τα Βίταλα χωριά με έδρα τους Καλημεριάνους.
17 Διάταγμα 5ης Δεκεμβρίου 1845, δημοσιεύεται στο ΦΕΚ 34 της 20ης Δεκεμβρίου 1845
18 Στο διάταγμα αυτό, ο Δήμος Κυμαίων , με έδρα την Κύμη, περιλαμβάνει τα χωριά Ενορία, Ποταμία, Οξύλιθο, Πλατάνα, Κληματάρι και τις Μονές Σωτήρος και Μάντζαρη

17. Ο "Ρίχτης", το σημείο φόρτωσης του λιγνίτη το 1939

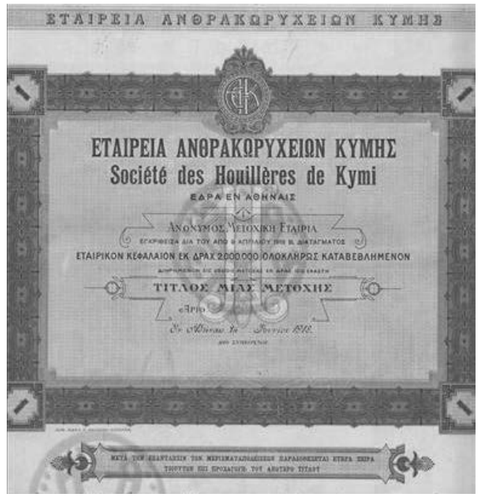

18. Τίτλος Μετοχής της Εταιρεία Ανθρακωρυχείον Κύμης

Η μεγαλύτερη ανάπτυξη της Κύμης σημειώνεται στα τέλη του 19ου αιώνα. Ανάλογη ανάπτυξη σημειώθηκε σε πολλές ελληνικές επαρχιακές πόλεις (ανάλογα με τη θέση τους στον γεωγραφικό και κυρίως οικονομικό χώρο, όπως αυτός πρέκυψε από την απόσπαση του νεοσύστατου Ελληνικού Βασιλείου απο την εννιαία Οθωμανική Αυτοκρατορία). «...Ήταν παράλληλη και όχι ανταγωνιστική με την Αθήνα και η άνθηση αυτή της τότε ελληνικής επαρχίας εκφράστηκε στον οικονομικό τομέα αλλά και στα εποικοδομήματά του, την πολιτική, πνευματική και πολιτιστική ζωή...»[19].

Συγκεκριμένα για την Κύμη, με δεδομένα την πλούσια παραγωγή λιγνίτη (2/3 της ετήσιας παραγωγής λιγνίτη μέχρι και το τέλος των Βαλκανικών Πολέμων) και τον αγροτικό της πλούτο σε κρασί και λάδι, η ανάπτυξη μια ισχυρής ναυτιλίας που να μπορεί να στηρίξει το εξαγωγικό εμπόριο ήταν αναπόφευκτη. Με την ενίσχυση της ναυτιλίας, το λάδι και το κρασί "ταξίδευσαν" μέχρι τη Σμύρνη και την Κωνσταντινούπολη. Η επιδημία φυλλοξήρας στην Γαλλία περί τα τέλη του 19ου αιώνα, άνοιξε νέες εμπορικές οδούς για το μαύρο κρασί της Κύμης προς τη Νότια Γαλλία. Αυτή η έντονη εμπορική δραστηριότητα μεταφράστηκε σε ανοικοδόμηση νέων κτιρίων (αρχοντικά και κατοικίες) της μέσης τάξης των εμποροναυτικών) στα πρότυπα της πρωτεύσουσας, δημιουργία καταστημάτων και πνευματική άνθηση στην πόλη. Εφοπλιστικές και εμπορικές οικογένειες όπως των Βιογιατζή, Ράντου, Κατσούλη ,Καραβόπουλου, Μήτρου κ.α., κατασκεύασαν κτίρια με σκοπό να δείξουν τον πλούτο και την δύναμη τους.

19 Σαρηγιάννης Γ, Εισαγωγή στην θεωρία και ιστορία της πόλης, Αθήνα 1985, Βλ. ακόμη συγκεντρωμένες εργασίες στα Πρακτικά του Διεθνούς Συμποσίου Ιστορίας «Νεολληνική Πόλη», Αθήνα, 1985

Ενδεικτικό αυτής της ακμής την συγκεκριμένη περίοδο, είναι η πληθυσμιακή εξέλιξη της Κύμης και των γύρω περιοχών που είχαν άμεση επαφή οικονομικά και διοικητικά. Την περίοδο της ανασυγκρότησης (από το 1821 μέχρι και τα μέσα του 19ου αιώνα), παρατηρείται μία συνεχής αύξηση στον πληθυσμό, και μια αλματώδη αύξηση στο τέλος του αιώνα αυτού, η οποία χαρακτηρίζει την εδραίωση της ελληνικής επαρχίας την εποχή του Χ. Τρικούπη[20]. Η πόλη της Κύμης το 1870 είχε 3.217 κατοίκους, το 1879 είχε 3.616 , το 1889 είχε 4.417, ενώ το 1896 έφθασε στη μέγιστη ακμή της με 4.817 κατοίκους. Σε όλη τη διάρκεια του 19ου αιώνα ήταν ο σημαντικότερος οικισμός στην περιοχή, παρά την αλματώδη ανάπτυξη των κοντινών οικισμών. Πιθανές αιτίες της μείωσης από το 1907 κι έπειτα, ίσως αποτελούν η πτώση της ιστιοφόρου ναυτιλίας και η καταστροφή των αμπελιών από φυλλοξήρα στις αρχές του 20ου αιώνα.

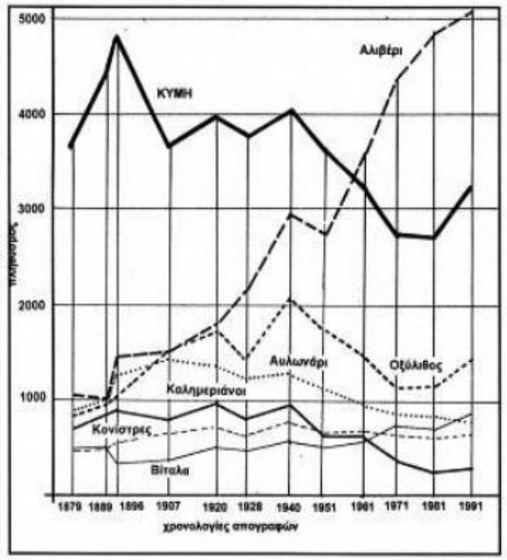

19. Μεταβολή του πληθυσμού της Κύμης σε σχέση με χαρακτηριστικούς οικισμούς της περιοχής

20. Η κατανομή του πληθυσμού το 1889.
Η απογραφή του 1889 είναι αξιόπιστη και εκφράζει την ακμή της αλληνικής επαρχίας του 19ου αιώνα

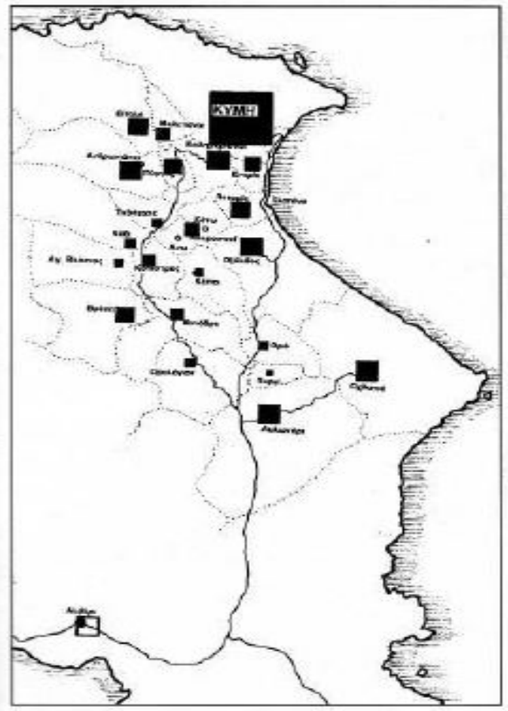

20 " Έχει ενδιαφέρον να δει κανείς τις πληθυσμιακές μεταβολές των πόλεων και των οικισμών της περιοχής. Το 1821 εμφανίζεται ολόκληρη η επαρχία Καρυστίας να αριθμεί 15.344 χριστιανούς και 3.507 οθωμανούς, ενώ το 1832 αριθμεί 18.840 κατοίκους, το 1850 φθάνει τους 22.218, το 1861 τους 28.600, το 1896 τους 49.228, το 1920 τους 54.542.." (στοιχεία από Χουλιαράκη, Γεωγραφική, διοικητική και πληθυσμιακή εξέλιξις της Ελλάδος 1821-1971, Αθήναι, 1973 και Ε.Σ.Υ.Ε.)
Σαρηγιάννης Γ, Εισαγωγή στην θεωρία και ιστορία της πόλης, Αθήνα 1985

Η πολεοδομία της Κύμης

"Η πολεοδομική ανάπτυξη της Κύμης μέχρι το 19ο αιώνα έγινε ελεύθερα, με παραδοσιακά πρότυπα και μοναδικές δεσμεύσεις την ιδιαιτερότητα του ανάγλυφου του εδάφους αφενός και τις αναγκαίες συνδέσεις με την ενδοχώρα αφετέρου. Έτσι το βασικό δίκτυο δρόμων ακολουθούσε τις υψομετρικές καμπύλες του εδάφους. Οι κεντρικοί δρόμοι συνδέονταν μεταξύ τους καθώς και με δευτερεύοντες ανηφορικούς δρόμους. Υπήρχαν όμως και αρκετά αδιέξοδα."[21] Με βάση αυτό το δίκτυο και επάνω σε αυτό αναπτύχθηκε οι οικιστικές πυκνώσεις.

Επομένως το σχήμα που προέκυπτε, ήταν περίπου ένα ακτινωτό μοτίβο με ομόκεντρους δακτυλίους. Ένα μοντέλο πολλών επαρχιακών πόλεων με μοναδικές δεσμεύσεις τους γεωγραφικούς και τοπογραφικούς παράγοντες, και φυσικά χωρίς σχέδιο.Ο οικισμός, λοιπόν, διαμορφώθηκε στην κορυφή ενός λόφου, προσαρμοσμένος ανάμεσα σε δύο πρανή με διαφορετικό προσανατολισμό το καθένα.

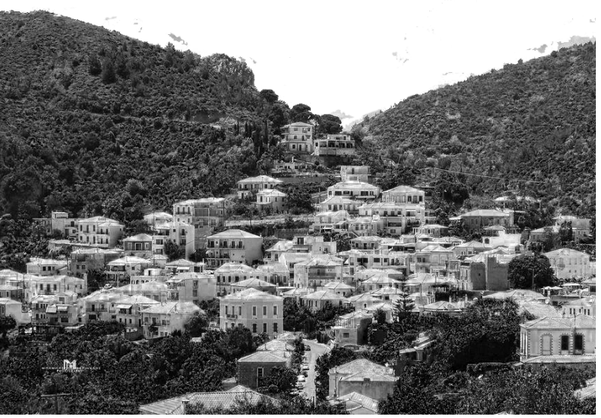

21. Γενική άποψη του οικισμού της Κύμης (δομημένη βάσει αναγλύφου)

22. Τοπογραφική αποτύπωση του 1950 με υψομετρικές καμπύλες ανά 1 m

21 Δήμος Κύμης- Αλιβερίου, http://www.kimis-aliveriou.gr/

Το 1834 εκπονείται και εγκρίνεται το Σχέδιο Πόλης της Κύμης. Η εκπόνηση του γίνεται στα πλαίσια μιας γενικότερης σειράς σχεδίων για την επαρχία Καρυστίας με την αντίληψη ότι η φυσική ανάπτυξη μιας πόλης είναι καταδικαστέα μορφή, και ότι πρέπει όλες οι πόλεις να εξευρωπαϊστούν αποκτώντας «σύγχρονη ρυμοτομία», να υπακούουν δηλαδή σε έναν ορθογωνικό ιπποδάμμειο κάνναβο, θέλωντας να αφήσουν τις "ανατολίτικες" και "απολίτιστες"[22] πρακτικές, αγνοώντας παράλληλα ότι ήταν μία οργανική διαμόρφωση. Με αυτό τον τρόπο έγινε η προσπάθεια να επιβληθεί μία αυστηρή ορθογωνική ρυμοτομία, χωρίς να έχει υπολογιστεί ο παράγοντας του αναγλύφου και η υφιστάμενη κατάσταση. Τα δύο αυτά ζητήματα, οδήγησαν στη διατήρηση της παλιάς πόλης της Κύμης και της φυσιογνωμίας της, αφού ήταν αδύνατο να ακολουθηθεί πιστά το σχέδιο και να διανοιχτούν οι δρόμοι που προέβλεπε.

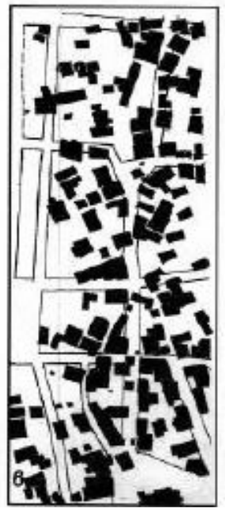

24. Αναντιστοιχία κτιρίων

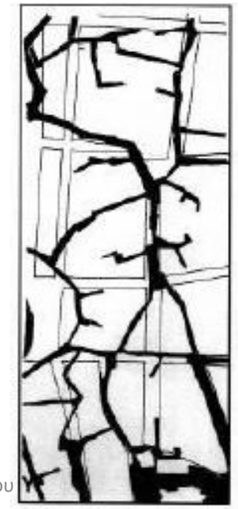

25. Αναντιστοιχία οδικού δικτύου

23. Αναντιστοιχία του σχεδίου του 1885 και της πραγματικής κατάστασης

22 Σαρηγιάννη Γ., "Η αρχιτεκτονική στην Ελλάδα και οι σπουδές της στο ΕΜΠ", Τεχνικά Χρονικά 3/1977

Η νεοκλασική πολεοδομία προσπάθησε να αφομοιωθεί στην υφιστάμενη κατάσταση της Κύμης. Οι κινήσεις που έγιναν ήταν σημειακές και αφορούν αρχικά τη δημιουργία κάποιων αλληλουχιών Νεοκλασικών Κτιρίων εν σειρά, στοιχειοθετώντας κάποιους βασικούς άξονες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η οδός Β. Κων/νου (ο πιο εμπορικός δρόμος, όπου διασχίζει την κεντρικότερη πλατεία, αυτή του "Αγίου Αθανασίου", μπροστά από την κύρια όψη του ναού), όπου αναπτύχθηκε μία σημαντική αλληλουχία κτιρίων, δημιουργώντας μία νεοκλασική όψη στην πλατεία (εικ.28). Ακόμη μία βασική κίνηση αφομοίωσης ήταν η κατασκευή κτιρίων σε απότμηση. (εικ. 26)

Κατά συνέπεια, το Σχέδιο Πόλης της Κύμης του 1884 ήταν μια προσπάθεια να μετατραπεί ο οργανικά σχεδιασμένος οικισμός σε μία πόλη με αυστηρό κάνναβο, αδιαφορώντας για την υφιστάμενη κατάσταση, πράγμα που οδήγησε στη μη (πλήρη) εφαρμογή του. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να διασωθεί η πολεοδομική συγκρότηση (που είχε την περίοδο της ακμής της) και η ιδιόμορφη αρχιτεκτονική της.`

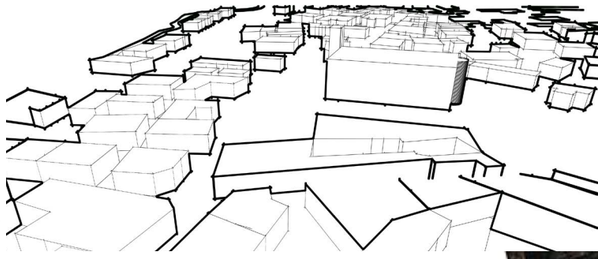

27. Η οργανική δόμηση στην πλατεία πριν την εφαρμογή του σχεδίου και τη δημιουργία της σειράς Νεοκλασικών Κτιρίων

28. Αλληλουχία νεοκλασικών Κτιρίων στην πλατεία του Αγίου Αθανασίου το 1920

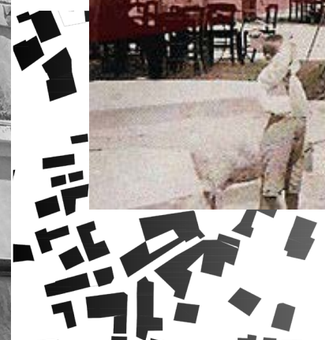

ΙΗΟ 3330

Η αρχιτεκτονική της Κύμης

Με βάση τα παραπάνω ιστορικά και γεωγραφικά πλαίσια, η αρχιτεκτονική της Κύμης μπορεί να μελετηθεί σε δύο επίπεδα. «*Το πρώτο είναι το παραδοσιακό, της λαϊκής δηλαδή αρχιτεκτονικής , στο οποίο ανήκει όλη η αρχιτεκτονική της ορεινής Εύβοιας, που αναφέρεται σε κατασκευές πριν από την απελευθέρωση του 1821.Το δεύτερο είναι εκείνο που διαμορφώθηκε μετά την απελευθέρωση, όπου παράλληλα με τις παραδοσιακές μορφές, αναπτύχθηκε από τα τα εξέχοντα μέλη της κυμαϊκής κοινωνίας μια στροφή σε μορφές "πρωτευουσιάνικες", μεταφέροντας τον νεοκλασικισμό που άνθησε σε όλα τα αστικά κέντρα στην επαρχία*»[23]. Η μεταφορά αυτή πραγματοποιήθηκε σε δύο μορφές. Η πρωτη ήταν σε αυτούσια αθηναϊκά νεοκλασικά πρότυπα, ενώ η δεύτερη αναπτύχθηκε στην τοπική μορφολογία, η οποία ερευνάται στην συγκεκριμένη μελέτη, ως η τεχνολογία με την οποία χτίστηκε η πλειονότητα των κτιρίων στην Κύμη και τα χωριά της.

Επομένως, η αρχιτεκτονική των οικοδομημάτων της Κύμης στο συγκεκριμένο ιστορικό πλαίσιο το οποίο μελετάται, μπορεί να διακριθεί και να ομαδοποιηθεί σε τέσσερις κατηγορίες[24]:

Η **πρώτη**, αφορά τα παλαίοτερα κτίσματα χρονολογικά, η οποία μπορεί να ονομαστεί **"παραδοσιακού ορεινού τύπου"** [25]. Αποτελεί την τυπική μορφή κατοικίας όλης της ορεινής Ελλάδας. Αντιστοιχεί σε μικρής κλίμακας λιθόκτιστα σπίτια, με τετράριχτη στέγη και βυζαντινά κεραμίδια. Στον όροφο τοποθετούνται τα δωμάτια, ενώ στο ισόγειο το "κατώι" και βοηθητικοί χώροι. Η είσοδος γίνεται συνήθως με κλίμακα παράλληλη στην πλευρά του κτιρίου και σε αρκετές περιπτώσεις η ίδια η σκάλα δημιουργεί καμάρα δια μέσου της οποίας γίνεται η είσοδος στο κατώι, και καταλήγει σε εξώστη, σκεπαστό ή οχι (χαγιάτι) χωρίς ιδιαίτερα στοιχεία βορειοελλαδίτικης αρχιτεκτονικής. Σε κάποια εναπομείναντα δείγματα, φαίνεται ότι η κάλυψη της στέγης γινόταν από σχιστόπλακες τοπικού υλικού (πλάκες Καρύστου ή Σκοπέλου).

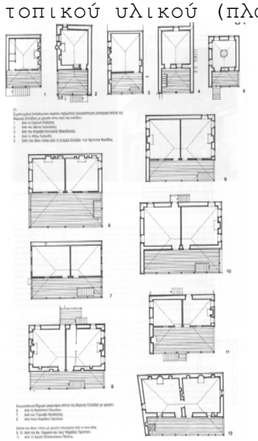

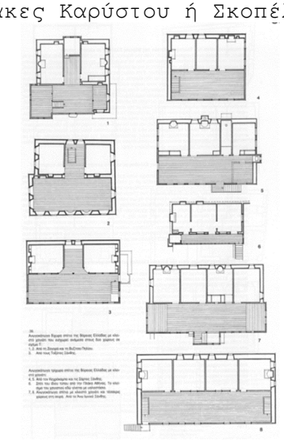

30. Τυπολογία διώροφου πλατυμέτωπου κτίσματος με ανοιχτό ή κλειστό χαγιάτι

31. Οικίες ορεινού τύπου στην Κύμη το 1977

23 Σαρηγιάννης Γεώργιος (εισ.), «ΚΥΜΗ.19ος-20ος αιώνας.Ιστορία και Πολιτισμός», κεφ.ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ ΤΗΣ ΚΥΜΗΣ, Δημοτική Επιχείρηση Πολιτισμού και Ανάπτυξης Κύμης, Κύμη, 2001, σελ. 176

24 Ό.π., σελ. 176

25 Ό.π., σελ. 176

Η **δεύτερη** είναι αυτή που αφορά κτίρια που κατασκευάστηκαν από "κομπανίες" ή "μπουλούκια" αποτελόυμενα από Ηπειρώτες κτίστες[26] , οι οποίοι περιόδευαν μέχρι και τις αρχές του 20ου αιώνα σε όλη την Ελλάδα. Τα κτίρια αυτά σχεδόν ταυτίζονται μορφολογικά με τα αντίστοιχα της Ηπείρου[27] (Ζαγοροχωρίων, Ιωαννίνων κ.ά.). Βασικός παράγοντας της ομοιότητας τους η ύπαρξη όμοιου υλικού σε μορφή, ήτοι πλακοειδείς λίθους. Πρόκειται για κτίρια μεγαλύτερης κλίμακας από αυτά της πρώτης κατηγορίας, συνήθως τετράγωνης κάτοψης ή κάτοψης σε σχήμα Γ, διώροφα , με επιμελημένη αρμολογημένη τοιχοποϊα από σχεδόν ισόδομες σειρές λίθων και γωνιόλιθους μεγαλύτερους από αυτές, αλλά από το ίδιο υλικό. "*Ο μαργαϊκός στιχόλιθος της περιοχής μοιάζει τεχνικά με τον ασβεστολιθικό στιχόλιθο π.χ. των Ζαγοροχωρίων, και δίνει εύκολα πλάκες ίσου ή περίπου ίσου πάχους*"[28]. Οι γωνίες του κτιρίου και των ανοιγμάτων του, αποτελούνται από το ίδιο υλικό, δίχως κάποια ιδιαίτερη μορφολόγηση, και αποτελούν ενιαία επιφάνεια με την τοιχοποιία. Τα υπέρθυρα των ανοιγμάτων αποτελούνται από απλά τόξα. Το τόξο είναι κατά περιπτώσεις τμήμα κύκλου. Τα κτήρια αυτά κτίζονταν από τα μέσα του 19ου αιώνα (όπως προκύπτει από τις επιγραφές στις όψεις τους) παράλληλα και με άλλους τύπους.

32. Οικία ηπειρώτικου τύπου στην Κύμη

33. Οικία Γ. Παπανικολάου, ηπειρώτικου τύπου

26 Σύμφωνα με την τοπική παράδοση, ηπειρώτικα μπουλούκια κατέφτασαν στην περιοχή στα τέλη του 19ου αιώνα, εγκαταστάθηκαν μόνιμα και δούλεψαν στην περιοχή. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ο ηπειρώτης Γιώργης Σπύρου, ο οποίος κατασκεύασε το τοξωτό γιοφύρι στο ποτάμι Σκοτεινή, δυτικά της Κύμης, και τελικά εγκαταστάθηκε μόνιμα στην περιοχή. Εκπομπή «ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ», Επ. 014, «Κύμη», ΕΡΤ ΑΕ, Αθήνα, 2003. Για περισσότερες πληροφορίες πάνω στα ηπειρώτικα «μπουλούκια» βλ. Κεχρή Κανέλλα, Αποκατάσταση και Επανάχρηση του Κυλινδρόμυλου στην Παραλία Κύμης, Ανώτατο Τεχνολογικό Ίδρυμα Πατρών, Σχολή Τεχνολογικών Εφαρμογών, Τμήμα Ανακαίνισης και Αποκατάστασης Κτιρίων, Πάτρα, 2014

27 Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική τ.6 (Θεσσαλία – Ήπειρος), Αθήνα, 1987

28 Σαρηγιάννης Γεώργιος (εισ.), «ΚΥΜΗ.19ος-20ος αιώνας.Ιστορία και Πολιτισμός», κεφ.ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ ΤΗΣ ΚΥΜΗΣ, Δημοτική Επιχείρηση Πολιτισμού και Ανάπτυξης Κύμης, Κύμη, 2001, σελ. 180

Η **τρίτη** κατηγορία είναι η τυπική μορφή του ελληνικού ή "αθηναϊκού" νεοκλασικού. Αφορά τα κτίρια που εντάσσονται στην τυπική νεοκλασική μορφή και συνήθως είναι διώροφα και τριώροφα, εύπορων οικογενειών με έντονες σχέσεις με την Αθήνα και την Χαλκίδα. Γενικά δεν περιέχουν πολλά λεπτομερή διακοσμητικά στοιχεία σε σχέση με αυτά της Αθήνας, αλλά είναι άψογα νεοκλασικά[29]. «*Υπέρθυρα και παραστάδες με κυμάτια, αετώματα, τα παράθυρα είναι γαλλικού τύπου, οι εξώστες με σκαλιστά φουρούσια και ρόδακες ή άλλα σχέδια σκαλιστά στον "ουρανό" τους τα οποία καταλαμβάνουν σχεδόν όλη την κάτω επιφάνεια της πλάκας του εξώστη, τα κιγκλιδώματα χυτά ή από λάμες με απλά ή σύνθετα σχέδια, και καραβολάκια στις συνδέσεις. Φυσικά η νεοκλασική συμμετρία είναι εμφανής και στην όψη και στην κάτοψη και η κάλυψη είναι με τετράριχτη στέγη , η οποία σε πολλές περιπτώσεις έχει αντί βυζαντινών, γαλλικά κεραμίδια*»[30]. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η οικία Καραβόπουλου , η οποία πλέον στεγάζει το Λαογραφικό Μουσείο Κύμης. Διώροφο κτίριο με ημιυπόγειο στην πλευρά του δρόμου, το οποίου γίνεται ισόγειο στην αντιδιαμετρικά απέναντι όψη του, λόγω της έντονης κλίσης του εδάφους. Κάτοψη περίπου τετράγωνη, η είσοδος συμμετρική στο κέντρο της οψης.

29 Κορρές Γ., "Αναδρομαι εις τον Νεοκλασικισμόν", Εκδόσεις Τσιρώνη Φ., Αθήνα, 1977

30 Σαρηγιάννης Γεώργιος (εισ.), «ΚΥΜΗ.19ος-20ος αιώνας.Ιστορία και Πολιτισμός», κεφ.ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ ΤΗΣ ΚΥΜΗΣ, Δημοτική Επιχείρηση Πολιτισμού και Ανάπτυξης Κύμης, Κύμη, 2001, σελ. 181

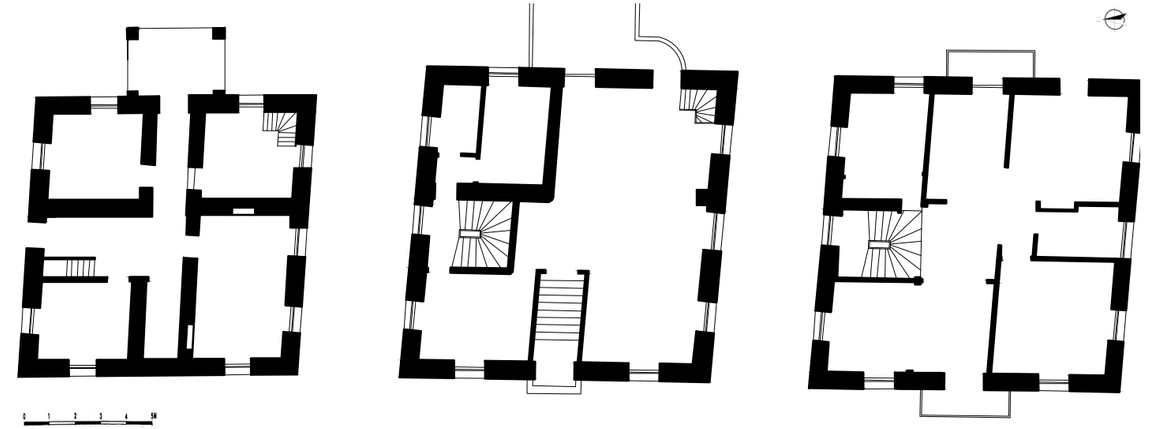

35. Κατόψεις Υπογείου, Ισογείου και Α' Ορόφου

36. Ανατολική όψη της οικίας *Καραβόπουλου*

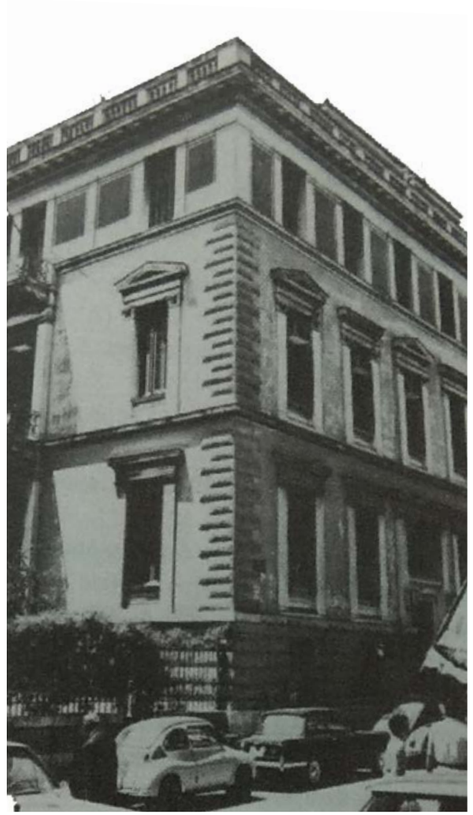

37. Τσίλλερ Ε., Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο

Η **τέταρτη** και πιο σημαντική για την μελέτη μας, περιέχει όλα τα ιδιαίτερα εκείνα χαρακτηριστικά που εντοπίζονται σε μεγάλη ένταση στην Κύμη (απλώνονται και στα γύρω χωριά απο το Ρολόι μέχρι τις Κονίστρες, την Πλατάνα, τους Καλημεριάνους και τον Πύργο). *"Τα κτίρια αυτά φαινομενικά σε επίπεδο όψης είναι νεοκλασικά, με σημαντικές μορφολογικές λεπτομέρειες που τα διαφοροποιούν από τα τυπικά νεοκλασικά της Αθήνας. Εκτός, όμως, από τις μορφολογικές διαφορές, με μια δεύτερη ανάγνωση, παρατηρούνται διαφορές και στο επίπεδο της λειτουργίας του κτιρίου . Είναι κτισμένα στην περίοδο της μεγάλης ακμής της Κύμης μέχρι και τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο. Τα παραπάνω χαρακτηριστικά είναι πλήρως ενσωματωμένα στην νεοκλασική μορφολογία, γι'αυτό μας δίνεται η δυνατότητα να μιλάμε για κυμαϊκό νεοκλασικισμό κι όχι για παραδοσιακή αρχιτεκτονική της Κύμης."*[31] Σε πολλά νεοκλασικά, όπως σε κτίρια του Τσίλλερ στην Αθήνα ή και σε σιδηρόδρομους της εποχής, υφίσταται η έντονη διαφοροποίηση στη γωνία του κτιρίου με ισόδομους γωνιόλιθους. Αυτό από μόνο του αποτελεί ένα στοιχείο νεοκλασικής μορφολογίας. Επιπλέον, στην παραδοσιακή αρχιτεκτονική, σε μέρη όπου υπάρχουν πλακοειδείς λίθοι, οι γωνίες κατασκευάζονται με ογκωδέστερους γωνιόλιθους σε σχέση με την υπόλοιπη τοιχοποιία, όπως στα Ζαχοροχώρια. Παρόλα ταύτα, όπως θα δούμε και παρακάτω, η μορφή του κυμαϊκού κτιρίου διαφέρει και συστηματοποιείται.

31 Σαρηγιάννης Γεώργιος (εισ.), «ΚΥΜΗ.19ος-20ος αιώνας.Ιστορία και Πολιτισμός», κεφ.ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ ΤΗΣ ΚΥΜΗΣ, Δημοτική Επιχείρηση Πολιτισμού και Ανάπτυξης Κύμης, Κύμη, 2001, σελ. 183

Πηγές εικόνων

14. Ψηφιακή επεξεργασία σε υπόβαθρο-απόσπασμα από Google Maps
15. Σαρηγιάννης, Γεώργιος, (εισ.), *ΚΥΜΗ.19ος-20ος αιώνας.Ιστορία και Πολιτισμός*, κεφ.*ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ ΤΗΣ ΚΥΜΗΣ*, Δημοτική Επιχείρηση Πολιτισμού και Ανάπτυξης Κύμης, Κύμη, 2001, σελ. 175
16. Ό.π.
17. http://kymaios.blogspot.com/
18. http://www.elia.org.gr/
19. Σαρηγιάννης, Γεώργιος, (εισ.), *ΚΥΜΗ.19ος-20ος αιώνας.Ιστορία και Πολιτισμός*, κεφ.*ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ ΤΗΣ ΚΥΜΗΣ*, Δημοτική Επιχείρηση Πολιτισμού και Ανάπτυξης Κύμης, Κύμη, 2001, σελ. 1177
20. Ό.π.
21. Προσωπικό Αρχείο
22. Ψηφιακή επισχεδίαση με βάστη την Αποτύπωση της πόλεως Κύμης Ευβοίας, Κλίμακα 1:1000, Υπουργείο Οικισμού και Ανοικοδόμησης, Εργολαβία Μιχάλη Δαβάκη, 1950
23. Επισχεδίαση του σχεδίου 1884 στην αποτύπωση Δαβάκη 1950 από τον Μιχάλη Καπιτσάλα
24. Ό.π.
25. Ό.π.
26. Προσωπικό Αρχείο
27. Προσωπικό Αρχείο
28. Ιδιοκτησία φωτογράφου Βασίλη Τσομάκα
29. Προσωπικό Αρχείο
30. Μάρα,Σοφία,(διάλεξη),"ΑρχιτεκτονικήΠαραδοσιακώνΚατασκευών"
31. Σαρηγιάννης, Γεώργιος, (εισ.), *ΚΥΜΗ.19ος-20ος αιώνας.Ιστορία και Πολιτισμός*, κεφ.*ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ ΤΗΣ ΚΥΜΗΣ*, Δημοτική Επιχείρηση Πολιτισμού και Ανάπτυξης Κύμης, Κύμη, 2001, σελ. 179
32. Ό.π., σελ. 180
33. Ό.π.,σειλ. 181
34. Προσωπικό Αρχείο
35. Ψηφιοποίηση Σχεδίων Λαογραφικού Μουσείου, ιδιοκτησίας Μορφωτικού Συλλόγου Κύμης
36. Μορφωτικός Σύλλογος Κύμης
37. Φιλιππίδης, Δημήτρης, *Νεοελληνική Αρχιτεκτονική*, εκδ. Μέλισσα, Αθήνα, 1984
38. Προσωπικό Αρχείο

γ. Δείγματα Κυμαϊκού Νεοκλασικισμού

39. Οδός Τριπόδων 32

Μορφολογική συνύπαρξη

Ο Δ. Φιλιππίδης διαπιστώνει ότι *"...οι συγγένειες της νεοκλασικής με την «παραδοσιακή» αρχιτεκτονική είναι προφανείς: πρόκειται για καθολικής χρήσης μορφολογίες που διαχέονται σε ολόκληρη την έκταση της κοινωνίας, άρα μετέχουν σε όλες τις επιμέρους κατηγορίες της ανώνυμης και της επώνυμης (επίσημης ή λόγιας) αρχιτεκτονικής. Ακριβώς όπως συνέβη με την «παραδοσιακή» αρχιτεκτονική, η νεοκλασική επιμερίζεται σε περιοχές συγγενικές, αν όχι πανομοιότυπες, εκείνων της «παραδοσιακής»..."*[32] . Προβαίνει σε αυτή την διαπίστωση στο πλαίσιο της προσπάθειάς του, μέσα από τη σύζευξη της ανώνυμης με την επώνυμη αρχιτεκτονική και την συνύπαρξη τους χρονικά, να κατανοήσει τις μεταξύ τους σχέσεις.

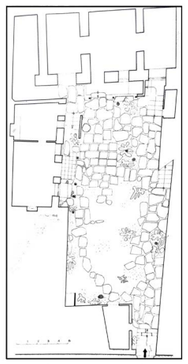

40. Κάτοψη Ισογείου οδός Τριπόδων 32

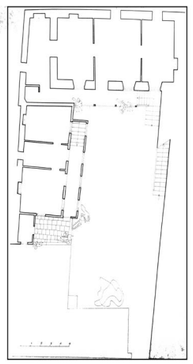

41. Κάτοψη Α' Ορόφου οδός Τριπόδων 32

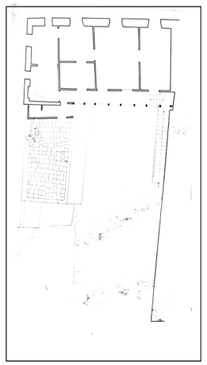

42. Κάτοψη Β' Ορόφου οδός Τριπόδων 32

Μια ανάλογη προσπάθεια, επιχείρησε ο Α. Κωνσταντινίδης, ο οποίος μελέτησε τα «παλιά αθηναϊκά σπίτια»[33], τα οποία διέθεταν προσόψεις με κλασικές επιρροές, οι οποίες έκρυβαν «παραδοασικούς» τύπους κατοικίας με εσωτερική αυλή.

Στο εγχείρημα του ο Δ. Φιλιππίδης χρησιμοποεί το παράδειγμα της Σαντορίνης και των Ηπειρώτικων αρχοντικών. Μέσα από αυτή τη διαδικασία σύζευξης, παρατηρεί ότι οι κλασικιστικές τάσεις -" *νωρίτερα από την επικράτηση του νεοκλασικισμού στην Ελλάδα*"[34]- επηρέασαν την επίσημη αρχιτεκτονική.

32 Rapoport Amos, Ανώνυμη Αρχιτεκτονική και Πολιτιστικοί Παράγοντες, μτφ. Φιλιππίδης Δημήτρης,Αθήνα 2010, σελ. 246

33 Κωνσταντινίδης, Άρης, Τα παλιά Αθηναϊκά σπίτια, εκδ. Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Αθήνα, 1950

34 Rapoport Amos, Ανώνυμη Αρχιτεκτονική και Πολιτιστικοί Παράγοντες, μτφ. Φιλιππίδης Δημήτρης,Αθήνα 2010, σελ. 246

Στο κεφάλαιο αυτό, λοιπόν, θα αναζητήσουμε την ερμηνεία της τοπικής παραλαγής του νεοκλασικισμού της Κύμης, τον τρόπο έκφρασης του στο δομημένο περιβάλλον, θα διαπιστώσουμε ποια στοιχεία άντεξαν στην συνύπαρξη της παράδοσης και του νεοκλασικισμού και εν τέλει θα δούμε γιατί μπορούμε να μιλάμε για «Κυμαϊκό Νεοκλασικισμό» κι όχι απλά για ένα μόρφωμα του Νεοκλασικισμού. Για να καταφέρουμε κάτι τέτοιο, θα εστιάσουμε σε επιλεγμένα παραδείγματα κτισμάτων της Κύμης, ταξινομώντας τα (στα όρια του δυνατού) βάσει μίας χρονολογικής σειράς. Το κάθε κτίριο θα παίρνει το όνομα του αρχικού του ιδιοκτήτη στις περιπτώσεις που είναι γνωστό, ειδάλλως θα ονοματίζεται βάσει της οδού στην οποία βρίσκεται Στη συνέχεια θα παρατεθούν και φωτογραφίες με παραδείγματα από τα "χωριά της Κύμης".

43. Δείγματα μελέτης από το σύνολο των κτιρίων που εντάσσονται στον Κυμαϊκό Νεοκλασικισμό

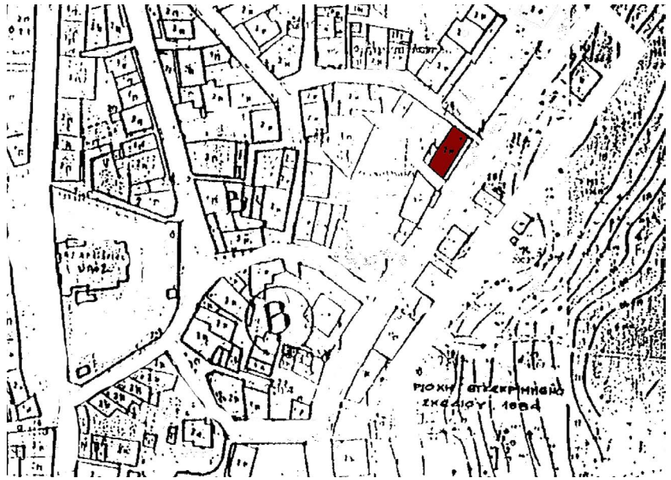

44. Γεωγραφικός προσδιορισμός της οικίας Ν. Πόγκα, σε σχέση με την κεντρική πλατεία του Αγίου Αθανασίου

Οικία Ν. Πόγκα

Εκ πρώτης όψεως, το κτίριο μοιάζει με ένα από τα πολλά ηπειρώτικα "αρχοντικά" του 19ου αιώνα. Με μία δεύτερη ανάγνωση πάνω στα μορφολογικά του χαρακτηριστικά και τις λεπτομέρειες στην κατασκευή, μπορούμε να αντιληφθούμε τα κλασικιστικά του στοιχεία.

Πρόκειται για ένα κτίριο, το οποίο ολοκληρώθηκε το 1886 (όπως μαρτυρά και η λίθινη κτητορική επιγραφή πάνω από το κεντρικό άνοιγμα της όψης του),μετά την εφαρμογή του πρώτου σχεδίου πόλεως του 1884, από πιθανώς εύπορη οικογένεια όπως φαίνεται από την κλίμακα, την "μνημειακότητα" στην όψη και τα επιμέρους χαρακτηριστικά του. Τοποθετείται στον βασικό οδικό άξονα που συνδέει το λιμάνι της πόλης με την ενδοχώρα. Αποτελείται από δύο ορόφους, με το ισόγειο να χωρίζεται σε δύο ενιαίους χώρους από μια λίθινη τοιχοποιϊα, με πιθανές χρήσεις αποθήκη και καταστήματα. Ο όροφος, ο οποίος μετατρέπεται σε ισόγειο στην βόρεια όψη, λόγω υψομετρικής διαφοράς μεταξύ βόρειας και νότιας όψης, φιλοξενούσε τους κύριους χώρους της κατοικίας. Στην κύρια όψη διακρίνεται μια οριζόντια διάταξη, όπου κυριαρχεί το διαχωριστικό γείσωμα ανά όροφο. Διάταξη με συμμετρία των ανοιγμάτων και ακριβή αντιστοχία αυτών σε ισόγειο και όροφο. Ο μονός αριθμός αυτών (7) δημιουργεί έναν έντονο άξονα, ο οποίος τονίζεται ακόμη περισσότερο με την μετατόπιση των 3 κεντρικών ελάχιστα από την ευθεία των υπολοίπων σε επίπεδο κάτοψης (11 cm), μετατόπιση που δημιουγεί ξεχωριστό όγκο από το σύνολο του κιτρίου με τον εξώστη να διατρέχει όλο το μήκος του όγκου αυτού. Η μετωπική αυτή διάταξη δεν αντιστοιχεί σε συμμετρική κάτοψη όπως τα κτίρια του τυπικού αθηναϊκού νεοκλασικισμού.

46. Λίθινη κτητορική επιγραφή του κτιρίου

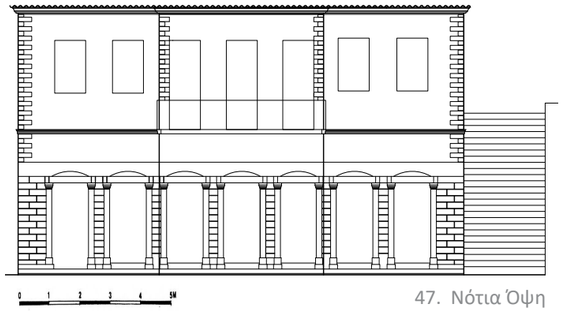

47. Νότια Όψη

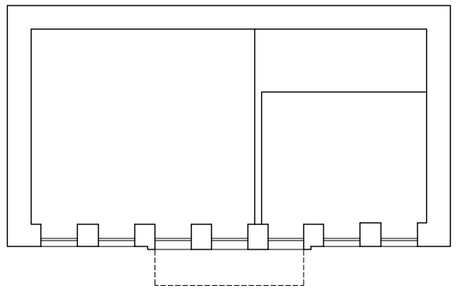

48. Κάτοψη Ισογείου

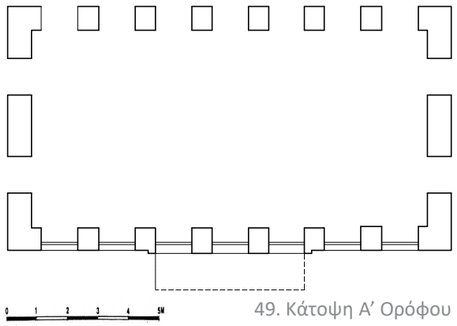

49. Κάτοψη Α' Ορόφου

Ο φέρων οργανισμός προκύπει από λιθοδομή, αρμολογημένη. Η τοιχοποιϊα δεν φέρει επιχρίσματα. Στις γωνίες του κτιρίου τοποθετούνται ισόδομοι (ανά δύο) λαξευμένοι γωνιόλιθοι (από το τοπικό πέτρωμα του Βιτάλου),οι οποίοι προεξέχουν από την τοιχοποιϊα (βασικό και κοινό χαρακτηριστικό σε κάθε κτίριο που θα μελετηθεί). Τα ανοίγματα του ισογείου εμφανίζουν λίθινα τόξα στα υπέρθυρα τα οποία τοποθετούνται έξω από τη λιθοδομή (κατά 5 cm) ως διακοσμητικά και στα οποία παρεμβάλλονται λίθινες οριζόντιες δοκοί, σε αντίθεση με αυτά του ορόφου όπου είναι αυστηρά ορθογώνια, με λίθινες πληρώσεις στα υπέρθυρα και ξύλινες ποδιές. Αυτά του ισόγείου πλαισιώνονται από διακοσμητικές λίθινες παραστάδες, οι οποίες προεξέχουν κι αυτές από την τοιχοποϊα. Την πλάκα κάθε ορόφου διατρέχει λίθινο γείσο με την ίδια διαμόρφωση. Η πλάκα του εξώστη αποτελείται από το ίδιο υλικό και όπως επίσης και τα φορούσια, τα οποία παρουσιάζουν διακοσμητικά στοιχεία. Τα κιγκλιδώματα είναι σιδηρά, τυπικά νεοκλασικά και η επιστέγαση με βυζαντινά κεραμίδια. Τα κουφώματα είναι ξύλινα, γαλλικού τύπου. Στο εσωτερικό του ορόφου οι τοίχοι παρουσιάζουν διακοσμητικούς χρωματισμούς με υδροχρώματα, γαιώδους προελεύσεως.

51. Γωνιόλιθοι και γείσο κτιρίου

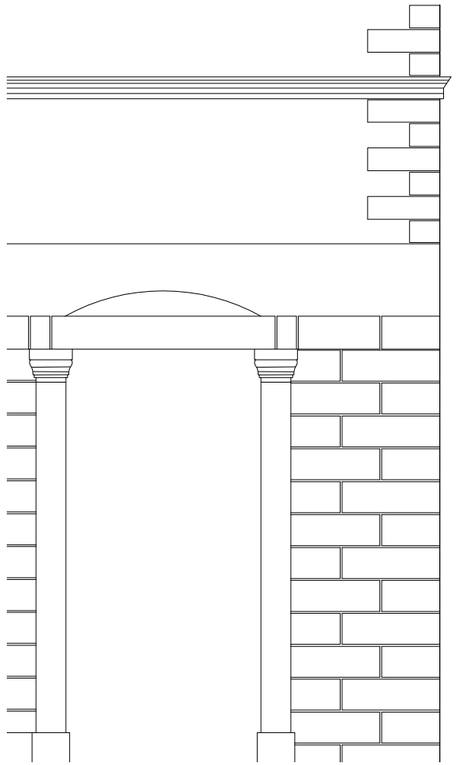

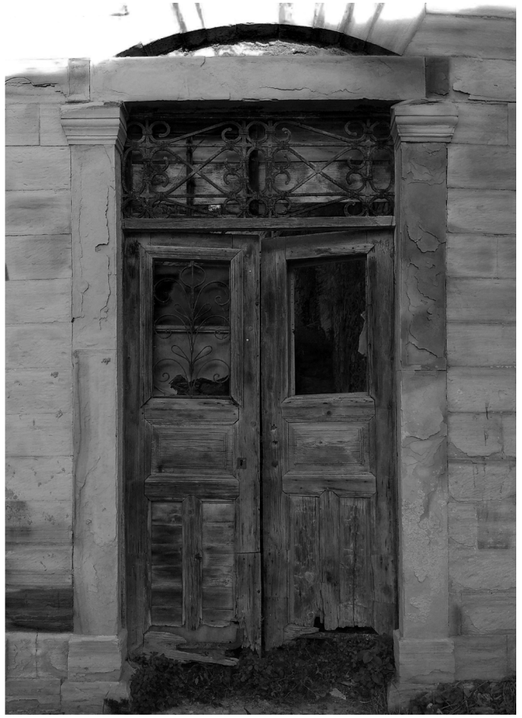

53. Παραστάδες και υπέρθυρα

54. Χρωματισμός στους εσωτερικούς τοίχους

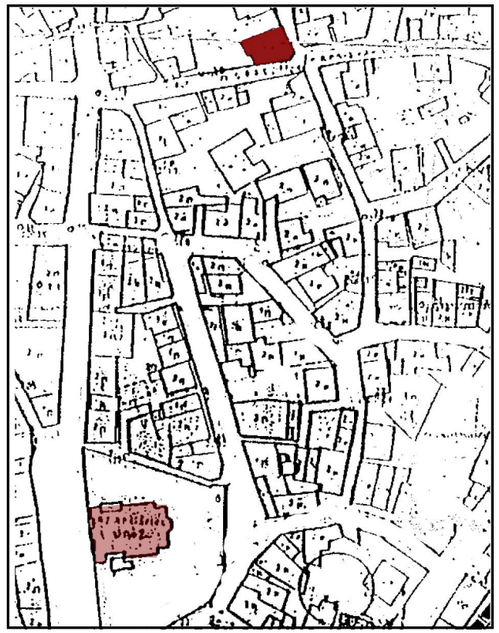

55. Γεωγραφικός προσδιορισμός της οικίας, σε σχέση με την κεντρική πλατεία του Αγίου Αθανασίου

Συμβολή Οικονόμου Στ. Και Βάχλα Δ.

Πρόκειται για ένα από τα αρκετά γωνιακά κτίρια σε απότμηση, που κατασκευάστηκαν προκειμένου να αφομοιωθούν στο υφιστάμενο δομημένο περιβάλλον έχοντας ως δεδομένο την ύπαρξη όψεων σε δύο δρόμους, αλλά παράλληλα με σκοπό να εξυπηρετήσουν το σχέδιο του 1884. Ακόμα και σε αυτές τις περιπτώσεις κτιρίων, η συμμετρία των όψεων διατηρείται και η απότμηση λειτουργεί ως τρίτη όψη.

Το συγκεκριμένο κτίριο ανεγέρθηκε αρχές του 20ου αιώνα. Αποτελείται από δύο ορόφους κι ένα υπόγειο, το οποίο έχει ανοίγματα στην ανατολική του όψη κάτι το οποίο επιτρέπει η κλίση του εδάφους. Βασικό στοιχείο αρκετών κτισμάτων στον πυρήνα της Κύμης, είναι η έλλειψη ιδιωτικότητας στον υπαίθριο χώρο, κάτι το οποίο οφείλεται μάλλον στην προσαρμογή αυτών στη γεωμορφολογία του οικισμού. Εν αντιθέσει με την γενικότερη κατάσταση, εδώ παρατηρούμε ότι στην βόρεια πλευρά της οικίας, υφίσταται υπαίθριος ιδιωτικός χώρος.

58. Λεπτομέρεια του εξώστη

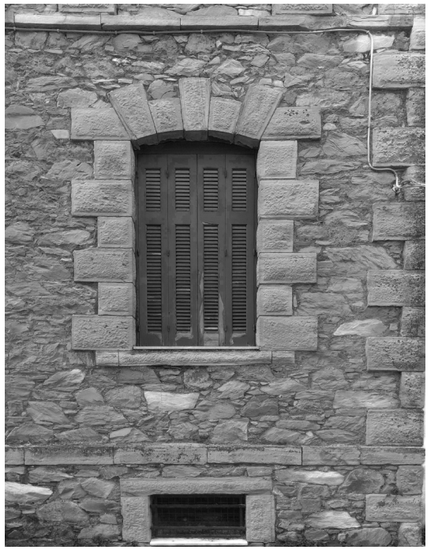

59. Λεπτομέρεια πλαισίου ανοίγματος και γωνιόλιθων

Στις 3 κύριες όψεις , διακρίνεται η οριζόντια διάταξη των ανοιγμάτων, με αυστηρή τοποθέτηση του ενός πάνω από το άλλο, από το ισόγειο στον όροφο, με την ύπαρξη ενός απλού γείσου χωρίς κάποιο διαχωρσιτκό μόρφωμα μεταξύ των ορόφων. Ο αριθμός των ανοιγμάτων είναι μονός κι εδώ[35] , με την συμμετρία να τονίζεται στην πλευρά που είναι σε απότμηση, όπου και δημιουργείται εξώστης στον όροφο, που διατρέχει όλο το μήκος της πλευράς αυτής. Δεν υπάρχει διαθέσιμη κάτοψη, αλλά από το γεγονός ότι η κεντρική είσοδος δεν τοποθετείται στον άξονα συμμετρίας, αλλά στην άκρη της όψης, αντιλαμβανόμαστε ότι και πάλι η μετωπική διάταξη δεν αντιστοιχεί σε μια αυτηρά συμμετρική κάτοψη, αλλά διαμορφώνεται σύμφωνα με τις ανάγκες του χρήστη.

Ο φέρων οργανισμός αποτελείται από αρκετά επιμεληημένη λιθοδομή και η τοιχοποιϊα δεν φέρει επιχρίσματα. Οι γωνίες τονίζονται με γωνιόλιθους που προεξέχουν από την τοιχοποιϊα, όπως συμβαίνει και με το πλαισίωμα όλων των ανοιγμάτων. Στα ανοίγματα του ισογείου, η διαμόρφωση των πλαισίων «συναντά» την λίθινη ποδιά όπου και σταματά εκεί, ενώ σε αυτά του ορόφου, η διαμόρφωση φτάνει ως το διαχωριστικό γείσο των ορόφων. Τα "αγκωνάρια"[36] παρουσιάζουν μία ιδιαίτερη διαμόρφωση και επεξεργασία, χάρη στις ιδιότητες της πέτρας Μαλετιάνων[37] που λαξεύεται εύκολα. Το γείσο του ορόφου προκύπτει από 3 σειρές επάλληλων πλακών, από το ίδιο πέτρωμα και η επιστέγαση γίνεται από βυζαντινά κεραμίδια. Κυριάρχο στοιχείο των όψεων αποτελεί ο εξώστης, του οποίου η πλάκα είναι από λίθο Μαλετιάνων και τα φουρούσια μαρμάρινα με διακοσμητικές διαμορφώσεις. Τα χυτοσιδηρά του κιγκλιδώματα αποτελούν έκφραση της «Μεγάλης Ιδέας» της εποχής εκείνης.

35 7 ανοίγματα, 3 σε κάθε όψη που έρχεται επαφή με το δρόμο και 1 στην πλευρά της απότμησης

36 Αγκωνάρι - ακρογωνιαίος λίθος

37 Όπως και η πέτρα Βίταλου, αποτελούνται από μαργαϊκό στιχόλιθο, γεγονός που τις καθιστά εύκολα διαχειρίσιμο υλικό

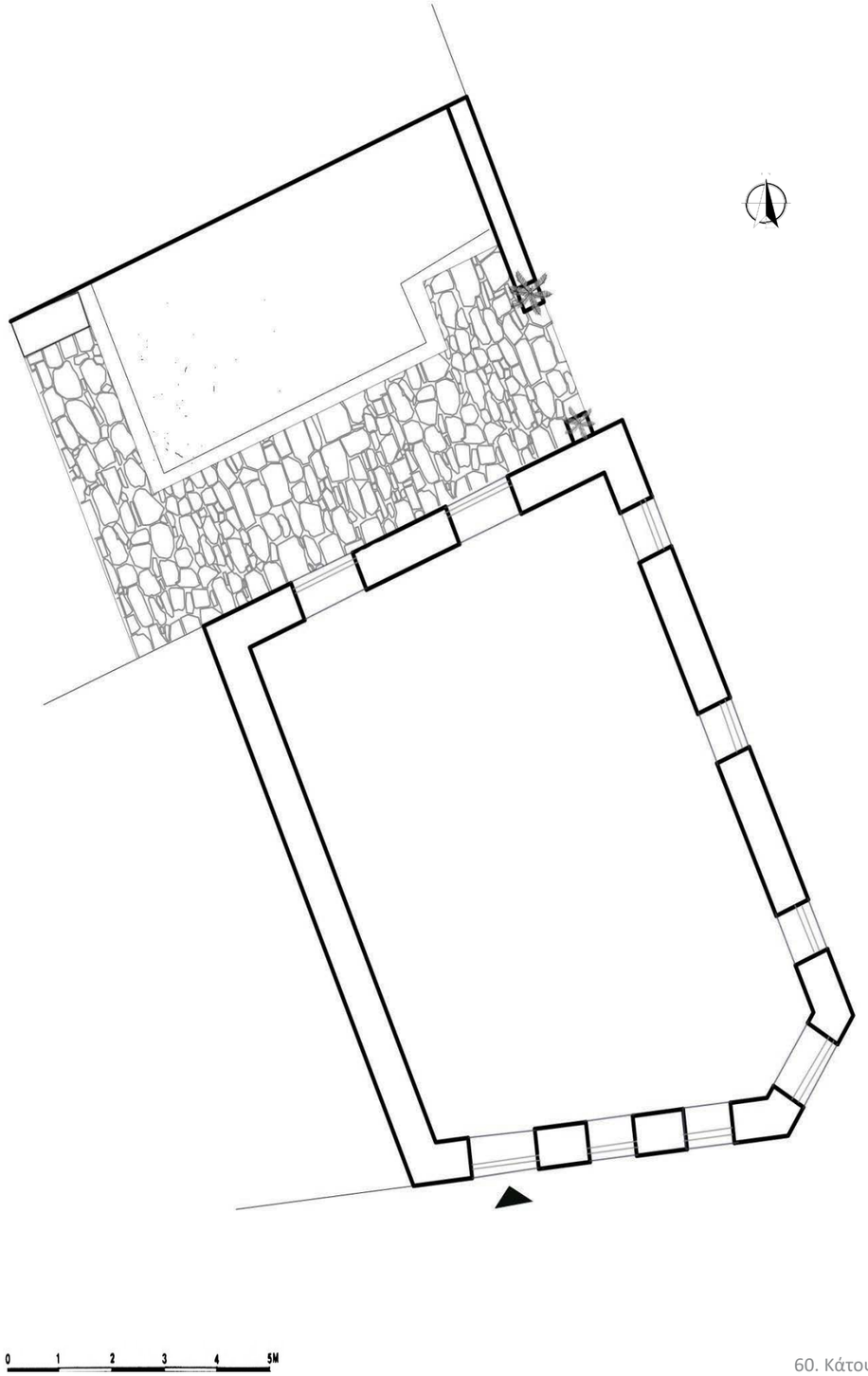

60. Κάτοψη της Οικίας

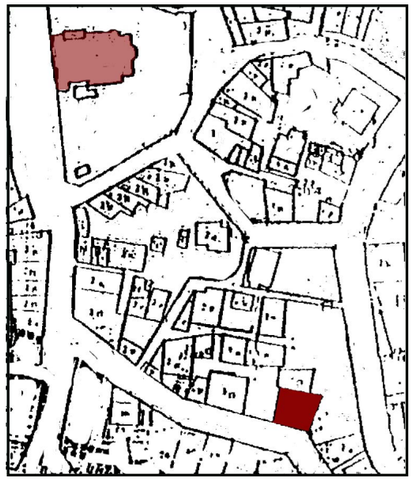

61. Γεωγραφικός προσδιορισμός της οικίας Βογιατζή σε σχέση με την κεντρική πλατεία του Αγίου Αθανασίου

Οικία Βογιατζή

Το συγκεκριμένο κτίριο τοποθετείται στην είσοδο του ιστορικού πυρήνα του οικισμού της Κύμης. Η λίθινη χρονολογική επιγραφή που φέρει στην νοτιοανατολική του όψη, δηλώνει την ολοκλήρωση του το 1906. Κατασκευάστηκε από τον εύπορο πλοιοκτήτη του 20ου αιώνα Βογιατζή Νικόλαου.

Αποτελείται από δύο ορόφους. Η κύρια όψη, όπου τοποθετείται και η κεντρική είσοδος, λειτουργεί ως ισόγειο στο επίπεδο του δρόμου και ως όροφος στο επίπεδο του ιδιωτικού υπαίθριου χώρου. Για ακόμη μια φορά η βασική όψη του δρόμου, είναι απόλυτα συμμετρική με οριζόντια διάταξη των ανοιγμάτων. Αντιθέτως, δεν ακολουθείται η ίδια συμμετρία στην κάτοψη, όπου η διάταξη ακολουθεί την συμμετρία την νότιας όψης, όπου τοποθετείται και ο εξώστης (μεταγενέστερη κατασκευή στην όψη που είναι στραμμένη προς την θάλασσα).

Ο υπαίθριος χώρος δεν είναι σχεδιασμένος, με την προϋπόθεση το κτίριο να ειναι στο κέντρο αυτού. Το κτίριο κατασκευάζεται με βάση το ανάγλυφο, και την ανάγκη η βασική του όψη να είναι σε άμεση επαφή με το δρόμο. Κατ'αυτό τον τρόπο, ο υπαίθριος χώρος προκύπτει εκ των υστέρων.

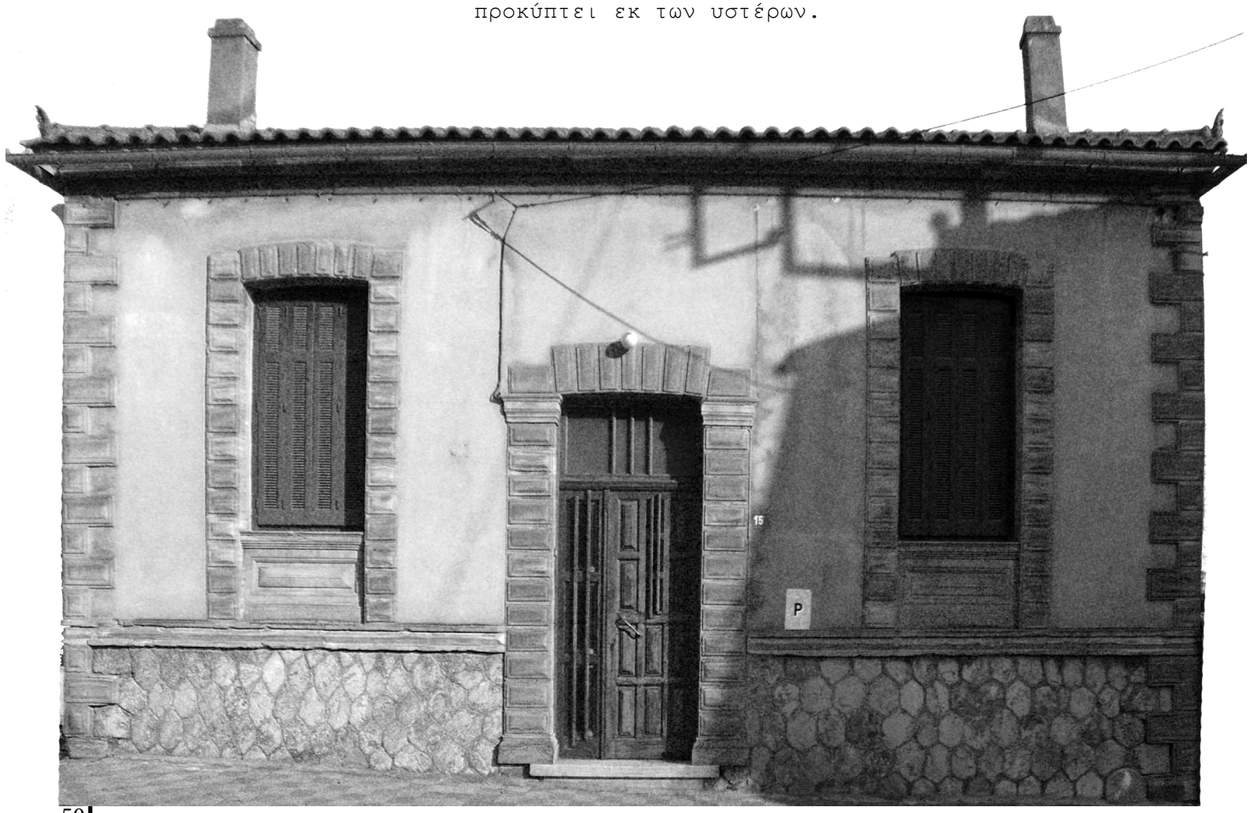

Ο φέρων οργανισμός αποτελείται από λιθοδομή και η τοιχοποιία προκύπτει από τεχνοτροπία που δεν συμβαδίζει με τα υπόλοιπα κτίρια του οικισμού, και θυμίζει εφαρμογές σε σιδηροδρομικά έργα της εποχής εκείνης. Στο σύνολο της η τοιχοποιία επικαλύπτεται με ασβεστοκονίαμα γήινης απόχρωσης. Οι γωνιόλιθοι έχουν ιδιαίτερη επεξεργασία δημιουργώντας ένα δεύτερο σκαλισμένο πλαίσιο μετατοπισμένο από τις βασικές ακμές του και προεξέχουν της τοιχοποιίας, όπως και τα πλαίσια των ανοιγμάτων. Το πλαίσιο της εισόδου, φαντάζει ως μία μετάφραση της αντίστοιχης παραστάδας που συναντά κανείς στα τυπικά αθηναϊκά νεοκλασικά, αλλά με πιο λιτή μορφή. Τα ανοίγματα των παραθύρων φέρουν τόξα με ελαφρά κλίση στα πρέκια τους και παρουσιάζουν πλαίσια κάτω από την ποδιά τους, κατασκευασμένα από πέτρα και με ειδική διαμόρφωση, παρόμοια με αυτή που υφίσταται στα τυπικά νεοκλασικά. Παρατηρείται γείσο στην προέκταση της πλάκας του ισογείου και ταινία περιμετρικά της οροφής.

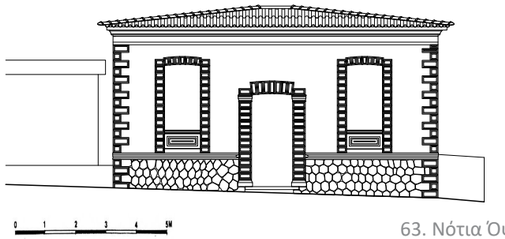

63. Νότια Όψη

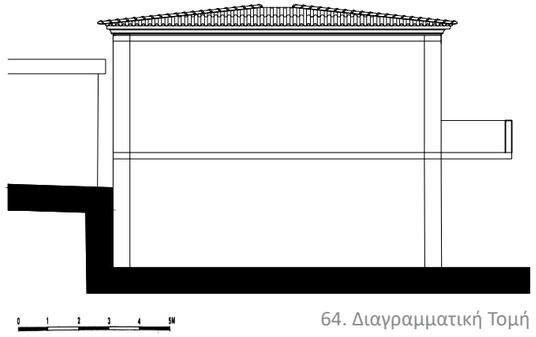

64. Διαγραμματική Τομή

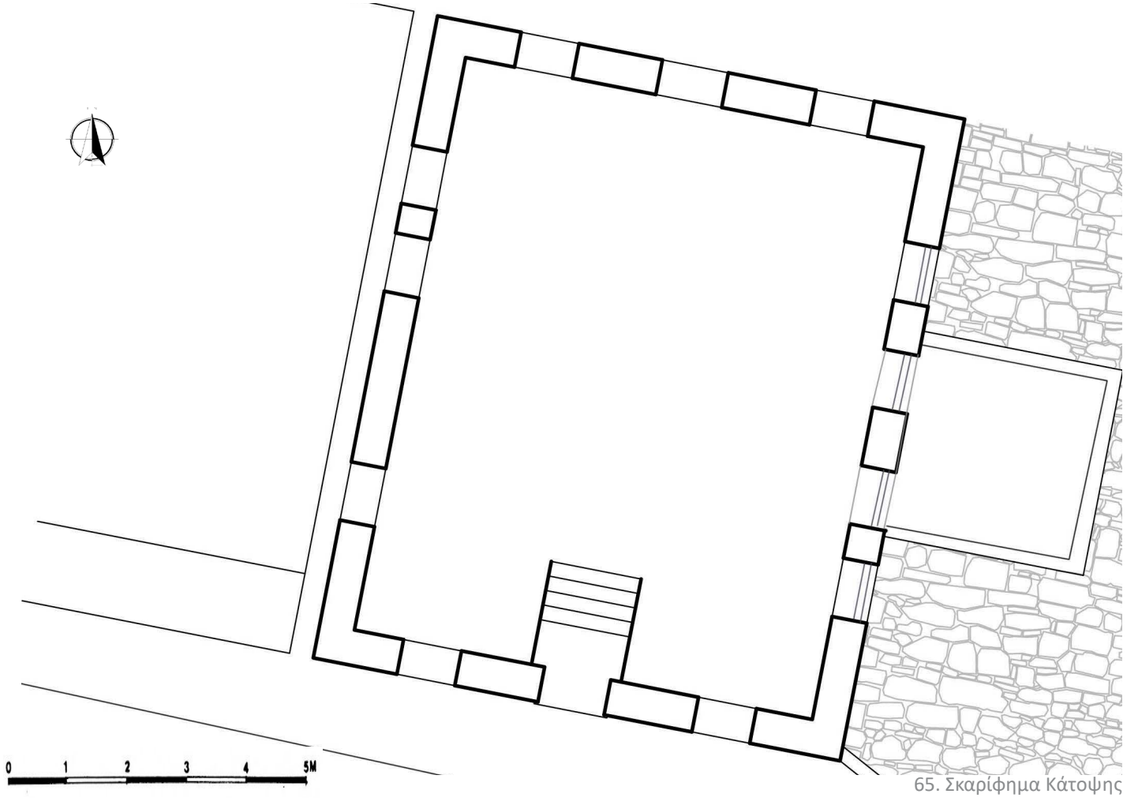

65. Σκαρίφημα Κάτοψης

67. Λεπτομέρεια της κεντρικής εισόδου με το πλαίσιο με ισόδομους λίθους

68. Λεπτομέρεια των γωνιόλιθων, του γείσου, της εμφανούς τοιχοποίας και του επιχρίσματος

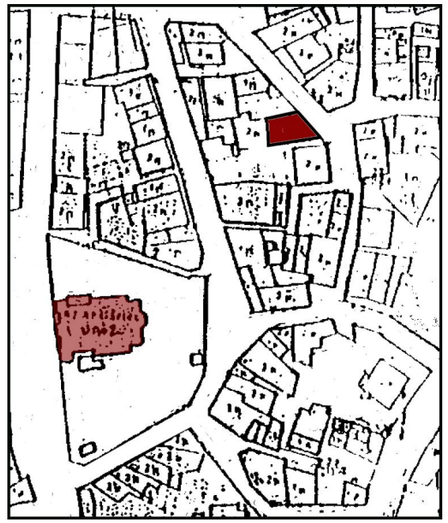

70. Γεωγραφικός προσδιορισμός του κτιρίου σε σχέση με την κεντρική πλατεία του Αγίου Αθανασίου

Συμβολή Βιογιατζή Ν. Και Κωστή Παλαμά

Πρόκειται για κτίριο που μοιάζει σε αρκετά σημεία με το προηγούμενο και χρονολογείται το 1908, βάσει της λίθινης επιγραφής που φέρει στην όψη του. Ο αρχικός ιδιοκτήτης είναι άγνωστος. Ο φέρων οργανισμός είναι από απλή λιθοδομή, όπως προκύπτει από την εμφανή τοιχοποιία του εσωτερικού. Παρόλ' αυτά, το γεγονός ότι το γείσο της στέγης αποτελείται από αρμολογημένους γωνιόλιθους, αφήνει ανοιχτό το ενδεχόμενο η αρχική κατασκευή να ήταν εξ'ολοκλήρου αρμολογημένη με γωνιόλιθους.

Η μετωπική διάταξη της όψης είναι απολύτως συμμετρική και αποτελείται από 3 ανοίγματα ίδιας γεωμετρίας με τόξα στα πρέκια και γωνιόλιθους στα πλαίσια τους , χωρίς ιδιαίτερη επεξεργασία. Η κάτοψη δεν ακολουθεί σε καμία περίπτωση την διάταξη της όψης και προκύπτει από τον διαθέσιμο χώρο του κατατμημένου οικοπέδου. Οι γωνίες είναι και εδώ τονισμένες με ισόδομους γωνιόλιθους, οι οποίοι προεξέχουν από την τοιχοποία, η οποία με τη σειρά της είναι επιχρισμένη με ασβεστοκονιάμα. Γίνεται λόγος, λοιπόν, για ένα κτίριο με συμμετρική όψη και κλασικιστικές αναλογίες χωρίς αντιστοιχία αυτών στην κάτοψη και χωρίς ιδιαίτερη επεξεργασία στα επιμέρους χαρακτηριστικά της όψης.

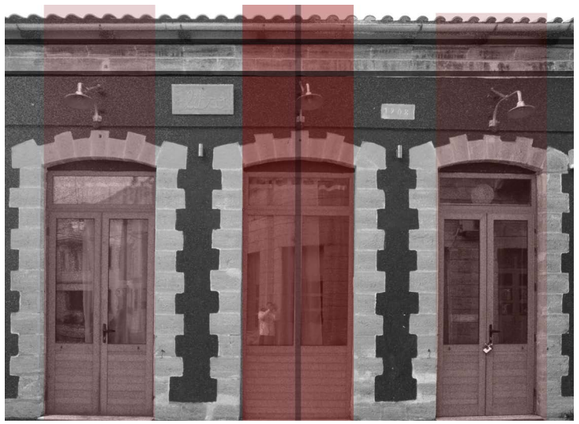

72. Συμμετρική διάταξη Όψης

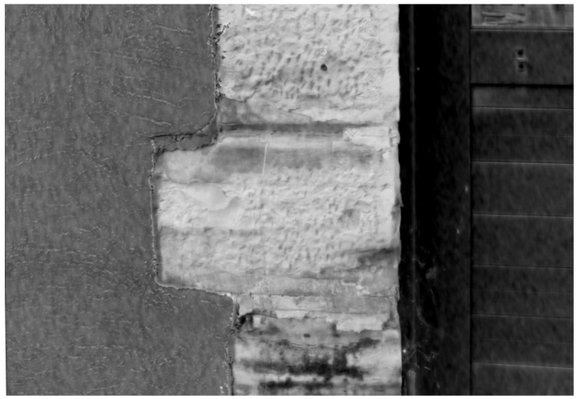

73. Λεπτομέρεια γωνιόλιθων και κονιάματος

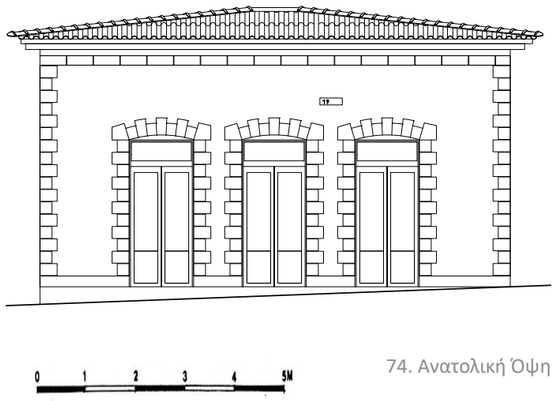

74. Ανατολική Όψη

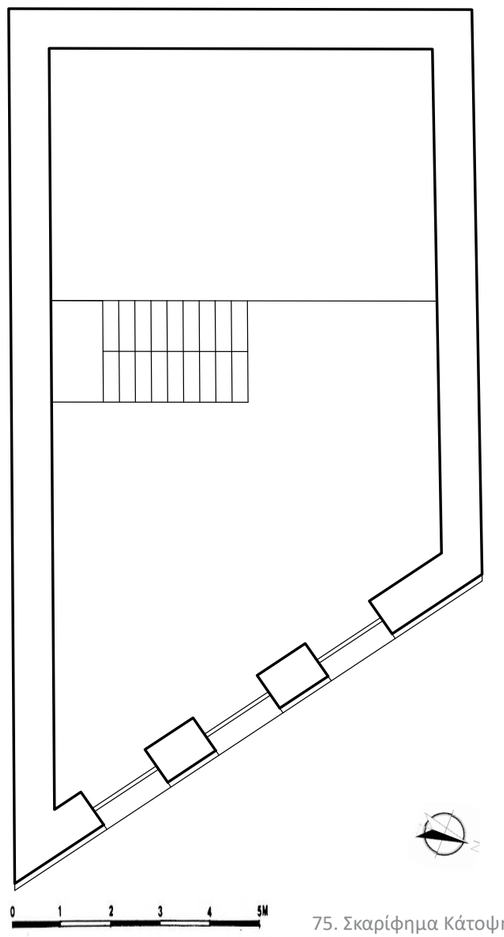

75. Σκαρίφημα Κάτοψης

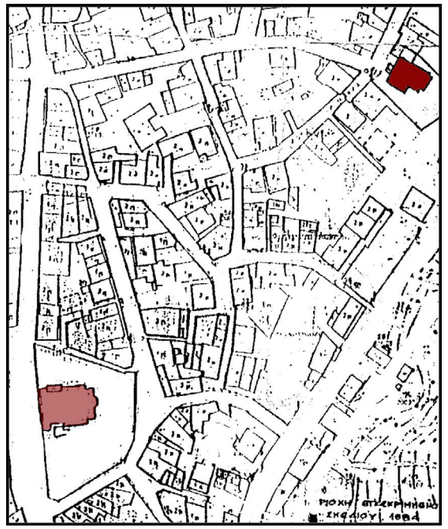

76. Γεωγραφικός προσδιορισμός του Δημαρχείου σε σχέση με την κεντρική πλατεία του Αγίου Αθανασίου

Δημαρχείο Κύμης

Το κτίριο, που πλέον στεγάζει το Δημαρχείο της Κύμης, αποτελεί ένα από τα πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα του Κυμαϊκού Νεοκλασικισμού. Κατασκευασμένο στις αρχές του 20ου αιώνα, αποτελούσε ένα από τα 3 κτίρια που κατασκεύασε εκείνη την εποχή η οικογένεια πλοιοκτητών Καραβόπουλου[38]. Πρόκειται για ένα από τα λίγα κτίρια του οικισμού που κατασκευάστηκαν στο κέντρο του διαθέσιμου χώρου προς δόμηση, με μικρή υποχώρηση από το δρόμο και διατήρηση ζωτικού χώρου περιμετρικά της δομημένης περιοχής, πράγμα που μαρτυρά την οικονομική ευρωστία της συγκεκριμένης οικογένειας. Η πλειονότητα των κτιρίων χαρακτηρίζεται από την έλλειψη ιδιωτικού υπαίθριου χώρου, πόσο μάλλον σε τέτοιο μέγεθος.

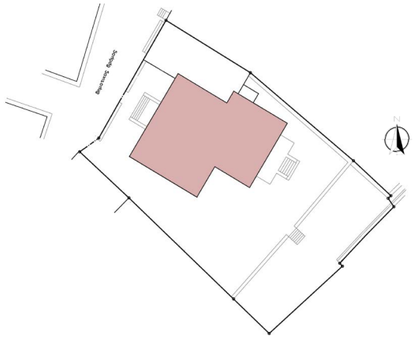

77. Τοπογραφικό Διάγραμμα με εμφανή τον υπαίθριο χώρο

78. Γενική άποψη του Δημαρχείου

38 Το ένα από υπόλοιπα δύο παρουσιάστηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο. Αποτελεί δείγμα τυπικού αθηναϊκού νεοκλασικισμού και στεγάζει το Λαογραφικό Μουσείο

Είναι διώροφο, με το ισόγειο υπερυψωμένο δημιουργώντας κλίμακα ανόδου από το έδαφος. Οι όψεις του διατηρούν συμμετρική διάταξη, η οποία αντιστοιχεί και σε επίπεδο κάτοψης στο ισόγειο. Στον κέντρικο άξονα της εισόδου, αναπτύσσεται ο κεντρικός διάδρομος εκατέρωθεν του οποίου τοποθετούνται χώροι διημέρευσης. Η κλίμακα ανόδου από το ισόγειο στον όροφο, τοποθετείται κι αυτή εκατέρωθεν του διαδρόμου, σε σχήμα Π. Η συμμετρία διακόπτεται στο σημείο που επίσης διακόπτεται ο διάδρομος πάνω στον άξονα της, όπου υφίσταται ορθογώνιος όγκος, μετατοπισμένος από τον βασικό όγκο του κτιρίου. Η διάταξη των χώρων στον όροφο είναι πιο ελεύθερη βάσει των αναγκών του χρήστη, και δεν ακολουθεί την διάταξη του ισογείου.

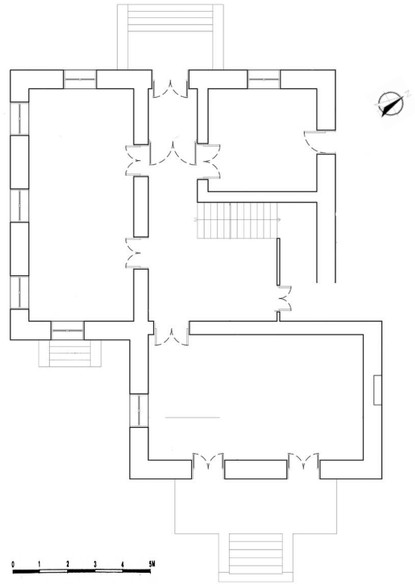

79. Κάτοψη Ισογείου

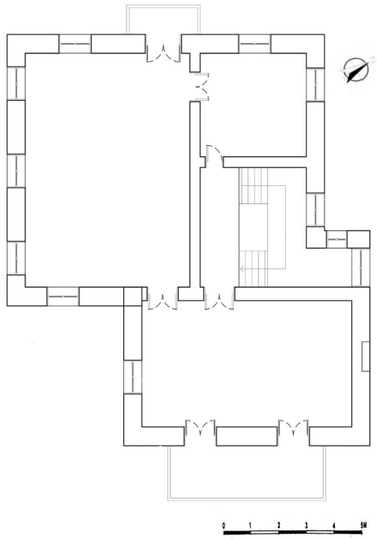

80. Κάτοψη Ορόφου

Ο φέρων οργανισμός προκύπτει από άψογα αρμολογημένη λιθοδομή. Τα πλαίσια των ανοιγμάτων, οι γωνιόλιθοι, το γείσο της στέγης καθώς και η ταινία που χωρίζει τους δύο ορόφους περιμετρικά του κτιρίου προκύπτουν από ισόδομους ορθογώνιους λίθους από το τοπικό άσπρο πέτρωμα Βιτάλου. Τα υπέρθυρα είναι τόξα τμηματικά με χαμηλό βέλος. Το αρχικό επίχρισμα της τοιχοποιίας αποτελείται από ασβεστοκονίαμα. Οι πλάκες των εξωστών είναι από το ίδιο τοπικό πέτρωμα, όπως και τα φουρούσια, τα οποία φέρουν διαμορφωμένα μοτίβα. Τα κιγκλιδώματα είναι χυτοσιδηρά και έχουν λεπτομερή διαχείριση. Ακόμη χαρακτηριστικό στοιχείο του εσωτερικού χώρου αποτελούν οι υδατογραφίες στις οροφές, οι οποίες διατηρούνται μέχρι σήμερα.

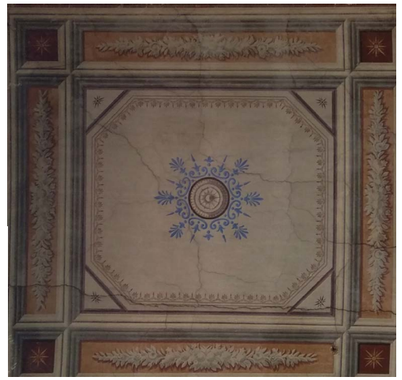

82. Λεπτομέρεια υδατογραφίας οροφής

83. Λεπτομέρεια πλασίου κεντρικής εισόδου

84. Λεπτομέρεια πλαισίου ανοίγματων, γωνιόλιθων, γείσου οροφής και διαχωριστικής ταινίας

86. Γεωγραφικός προσδιορισμός του Δημαρχείου σε σχέση με την κεντρική πλατεία του Αγίου Αθανασίου

87. Γενική άποψη κτιρίου

Οδός Βογιατζή 21

Το συγκεκριμένο κτίριο, το οποίο χρονολογείται στα τέλη του 19ου αιώνα, περιέχει αρκετά στοιχεία τυπικού νεοκλασικού κτιρίου. Πρόκειται για διώροφο κτίριο, ενταγμένο στο υπόλοιπο δομημένο περιβάλλον του πυρήνα της Κύμης, με ελάχιστο ιδιωτικό υπαίθριο χώρο στην βόρεια όψη του.
Η μετωπική του διάταξη είναι απολύτως συμμετρική με αντιστοιχία ανοιγμάτων από το ισόγειο στον όροφο (3 στο ισόγειο, 3 στον όροφο), αλλά με την κεντρική είσοδο να βρίσκεται στην αριστερή πλευρά και όχι στον άξονα συμμετρίας, κάτι το οποίο αντικατοπτρίζεται και στην κάτοψη που ακολουθεί μία εντελώς διαφορετική λογική από τη συμμετρία της όψης. Στον άξονα της εισόδου αναπτύσσεται η κλίμακα ανόδου προς τον όροφο, δημιουργώντας έναν ενιαίο χώρο στα υπόλοιπα 2/3 της επιφάνειας του ισογείου. Στον βασικό ορθογώνιο όγκο, προστίθεται ένας μικρότερος, ελαφρά μετατοπισμένος προς το κέντρο, αφήνοντας ζωτικό εξωτερικό χώρο εκατέρωθεν.
Ο φέρων οργανισμός ακολουθεί την τεχνοτροπία των περισσότερων κατασκευών της εποχής. Η τοιχοποιία του ισογείου είναι αρμολογημένη με τελειώς ορθοκανονικούς λαξευμένους γωνιόλιθους σε όλη την επιφάνεια μέχρι την διαχωριστική ταινία του ορόφου, ενώ αυτή του ορόφου φέρει επίχρισμα από ασβεστοκονίαμα. Τα ανοίγματα του ισογείου έχουν τόξα στα υπέρθυρα με μικρή ακτίνα, ενώ αυτά του ισογείου είναι ορθοκανονικά με τυπικά νεοκλασικά στοιχεία (πλαίσια από τραβηχτό μαρμαροκονίαμα και ορθογώνια λίθινα υπέρθυρα). Το γείσο αποτελείται από λίθινες πλάκες Βιτάλου. Οι γωνιόλιθοι στις γωνίες του κτιρίου , που αποτελούνται από το ίδιο υλικό, είναι επεξεργασμένες σε μεγάλο βαθμό και προεξέχουν της τοιχοποίας και στους δύο ορόφους, με εξαίρεση στην αριστερή γωνία του ορόφου, όπου απουσιάζουν. Ο εξώστης αποτελείται από μαρμάρινες πλάκες, μαρμάρινα φουρούσια διαμορφωμένα με διακοσμητικά στοιχεία και τα κιγλιδώματα (χυτοσιδηρά) φέρουν διαμορφώσεις με αβακωτά μοτίβα και λεπτομέρειες σε όλο το μήκος τους.

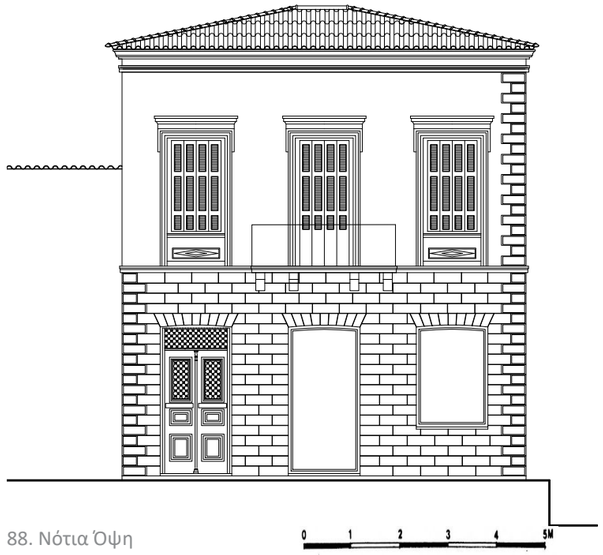

88. Νότια Όψη

89. Σκαρίφημα Κάτοψης

90. Λεπτομέρεια μετατοπισμένου όγκου

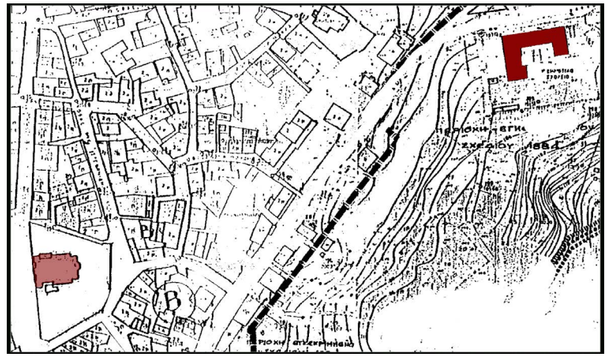

91. Γεωγραφικός προσδιορισμός του Δημοτικού Σχολείου σε σχέση με την κεντρική πλατεία του Αγίου Αθανασίου

Α' Δημοτικό Σχολείο

Το σχολικό κτιριακό συγκρότημα είναι βασισμένο σε διάγραμμα Εξατάξιου Σχολείου, Τύπου Ε' του 1898, το οποίο αποτελεί ένα από τα σχολεία τύπου "Καλλία"[39]. Τα σχολεία αυτά είναι γνωστά και ως σχολεία "Συγγρού" από τον ευεργέτη Ανδρέα Συγγρό που με τη διαθήκη του κληροδότησε ποσό 75.000 δραχμών για την ανέγερσή τους.

Η τελική του μορφή ελήφθη το 1904 και παρέμεινη αμετάβλητη μέχρι το 2014 όπου πυρκαγιά προκάλεσε ολική καταστροφή της στέγης.

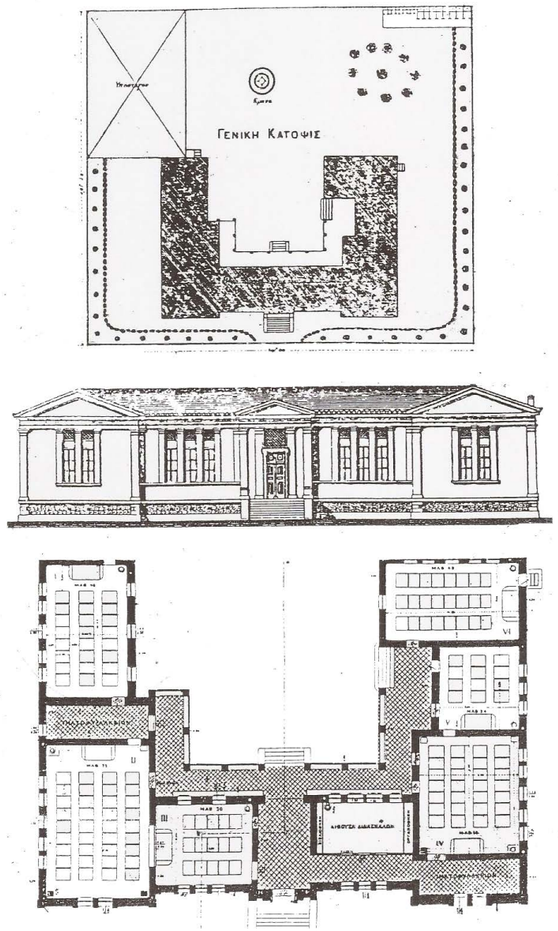

92. Διάγραμμα Εξαταξίου Δημοτικού Σχολείου, Τύπος Ε', 1898
α. Τοπογραφικό Διάγραμμα
β. Πρόσοψη
γ. Κάτοψη

39 Τα σχολεία τύπου Καλλία είναι κτίρια μονόροφα με νεοκλασικά μορφολογικά στοιχεία (γείσα, παραστάδες, κιονόκρανα, αετώματα). Σχεδόν 500 νεοκλασικά κτίρια κτίστηκαν την πρώτη δεκαετία του 20ού αιώνα σε ολόκληρη την επικράτεια χωρίς διαφοροποιήσεις. Αρκετά σώζονται μέχρι σήμερα και έχουν κηρυχθεί διατηρητέα μνημεία

Οι μετατροπές που έγιναν πάνω στα αρχικά σχέδια έγιναν σε δύο επίπεδα. Αρχικά απλούστευση των μορφών των όψεων με απουσία παραστάδων, διαχωριστικών ταινιών στην αρχική τους μορφή και απουσία γείσων στην ιδιαίτερα επεξεργασμένη μορφή τους βάσει σχεδίων. Αντ'αυτών τέθηκαν απλά ορθογώνια ανοίγματα χωρίς πλαίσια, απλοί γωνιόλιθοι στις γωνίες των κτιρίων και «αγκωνάρια» κυμαϊκής τεχνοτροπίας που προεξέχουν της τοιχοποιίας στη βάση του κτίριου, στην πλευρά του προάυλιου χώρου. Εν συνεχεία, βασικές αλλαγές πραγματοποιήθηκαν στην διάταξη των χώρων και την προσαρμογή των όγκων λόγω της γεωμορφολογίας και του αναγλύφου του συγκεκριμένου σημείου. Τα πρότυπα σχέδια Τύπου Ε'αφορούσαν ισόγεια κτιριακά συγκροτήματα. Επομένως, οι αλλαγές που προκύπτουν είναι σε πρώτη φάση είναι οι εξής: το ισόγειο που έρχεται σε επαφή με το δρόμο και λειτουργεί ως είσοδος τους σχολείου, μετατρέπεται σε όροφο στην αντιδιαμετρικά απέναντι όψη, λόγω διαφοράς ύψους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την δημιουργία κλίμακας με περισσότερα ρήχτια και πατήματα για την πρόσβαση στον προάυλιο χώρο, και ανάπτυξη εξωστών προς εκτόνωση των αιθουσών, που μέχρι πρότινος μπορούσαν να εκτονωθούν στον υπαίθριο χώρο, αλλά πλέον βρίσκονται στον όροφο.

93. Λεπτομέρεια Γωνιόλιθων

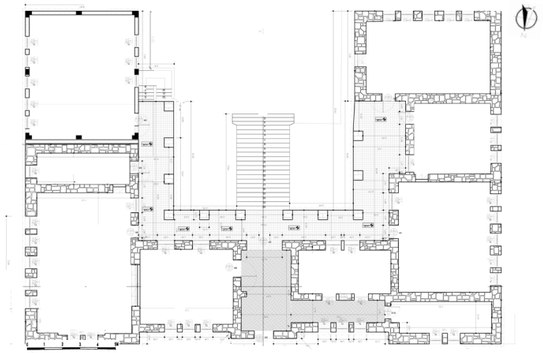

94. Κάτοψη Ισογείου (Υφιστάμενη Κατάσταση)

95. Νότια όψη

96. Ανατολική Όψη

97. Πρόσοψη

Περισσότερα δείγματα στον οικισμό της Κύμης

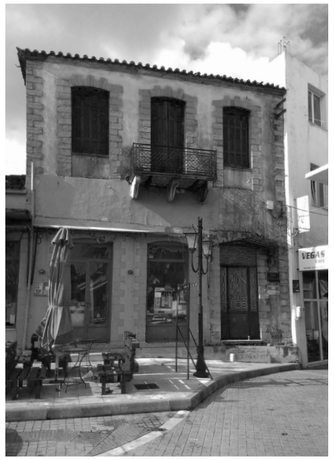

Δείγματα Κυμαϊκού Νεοκλασικισμού στα χωριά της Κύμης

Αξιόλογα δείγματα υφίστανται σε όλα τα χωριάς της Κύμης σε πολλές παραλλαγές, αλλά πάντα με την ίδια τεχνοτροπία. Αυτό που αλλάζει ίσως από χωριό σε χωριό είναι το υλικό επεξεργασίας και οικοδόμησης. Όπως είδαμε, στην Κύμη σε όλα τα κτίρια που εστιάσαμε οι γωνιόλιθοι ήταν κατασκευασμένοι από το μαργαϊκό πέτρωμα του Βιτάλου ή των Μαλετιάνων, δίνοντας τους μία υποκίτρινη ή άσπρη απόχρωση. Για παράδειγμα, στις Κονίστρες, στην η πλειονότητα των κτιρίων η απόχρωση αλλάζει σε ιώδη, λόγω του τραχείτη (ηφαιστειογενές πέτρωμα, από την περιοχή του ηφαιστείου του Οξυλίθου) και στην Πλατάνα σε πράσινη ή ερυθρή απόχρωση από τον τοπικό τραχείτη[40].

103. Ο “κυμαϊκός” τύπος στους Μαλετιάνους

40 Σαρηγιάννης Γεώργιος (εισ.), «ΚΥΜΗ.19ος -20ος αιώνας.Ιστορία και Πολιτισμός», κεφ.ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ ΤΗΣ ΚΥΜΗΣ, Δημοτική Επιχείρηση Πολιτισμού και Ανάπτυξης Κύμης, Κύμη, 2001, σελ 186

104. Ο “κυμαϊκός” τύπος στους Καλημεριάνους

105. Ο “κυμαϊκός” τύπος στους στην Πλατάνα

106. Ο “κυμαϊκός” τύπος στις Κονίστρες

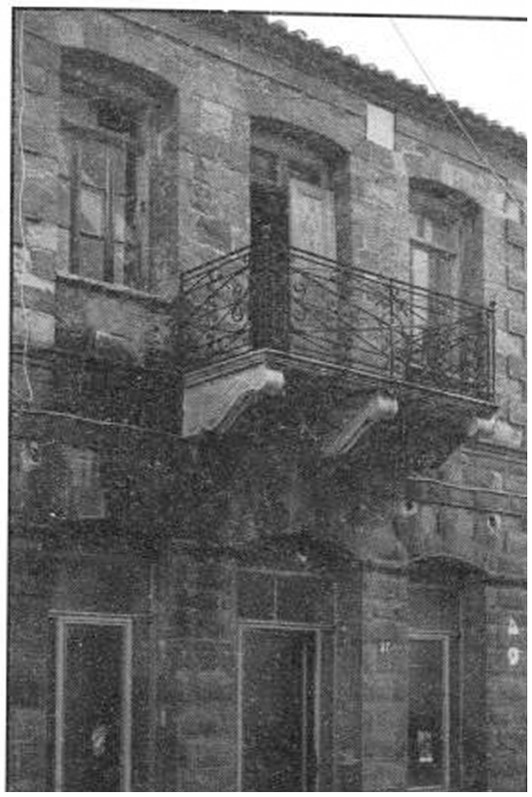

107. Ο “κυμαϊκός” τύπος στις Κονίστρες

Πηγές εικόνων

39. Κωνσταντίδης Άρης, *Τα παλιά αθηναϊκά σπίτια,* εκδ. Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, Αθήνα, 1950, σελ. 56
40. Ό.π., σελ. 12
41. Ό.π., σελ. 13
42. Ό.π., σελ. 14
43. Επισχεδίαση σε απόσπασμα του Google Maps
44. Επισχεδίαση σε απόσπαμα του συνοδευτικού τοπογραφικού για το χαρακτηρισμό της Κύμης σε παραδοσιακό οικισμό (ΦΕΚ ΑΑΠ/165/10.5.2012)
45. Προσωπικό Αρχείο
46. Ό.π.
47. Προσωπική Αποτύπωση
48. Ό.π.
49. Ό.π.
50. Προσωπικό Αρχείο
51. Ό.π.
52. Προσωπική Αποτύπωση
53. Ό.π.
54. Ό.π.
55. Επισχεδίαση σε απόσπαμα του συνοδευτικού τοπογραφικού για το χαρακτηρισμό της Κύμης σε παραδοσιακό οικισμό
56. Προσωπικό Αρχείο
57. Ό.π.
58. Ό.π.
59. Ό.π.
60. Προσωπική Αποτύπωση
61. Επισχεδίαση σε απόσπαμα του συνοδευτικού τοπογραφικού για το χαρακτηρισμό της Κύμης σε παραδοσιακό οικισμό
62. Προσωπικό Αρχείο
63. Προσωπική Αποτύπωση
64. Ό.π.
65. Ό.π.
66. Προσωπικό Αρχείο
67. Ό.π.
68. Ό.π.
69. Ό.π.
70. Επισχεδίαση σε απόσπαμα του συνοδευτικού τοπογραφικού για το χαρακτηρισμό της Κύμης σε παραδοσιακό οικισμό
71. Προσωπικό Αρχείο
72. Ό.π.
73. Ό.π.
74. Προσωπική Αποτύπωση
75. Ό.π.
76. Επισχεδίαση σε απόσπαμα του συνοδευτικού τοπογραφικού για το χαρακτηρισμό της Κύμης σε παραδοσιακό οικισμό
77. Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Κύμης - Αλιβερίου
78. www.evia-guide.gr
79. Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Κύμης - Αλιβερίου
80. Ό.π.
81. Προσωπικό Αρχείο
82. Ό.π.
83. Ό.π.
84. Ό.π.
85. Φάκελος χαρακτηρισμού κτιρίου ως διατηρητέο με ΦΕΚ 750/Β/6-9-1979
86. Επισχεδίαση σε απόσπαμα του συνοδευτικού τοπογραφικού για το χαρακτηρισμό της Κύμης σε παραδοσιακό οικισμό
87. Προσωπικό Αρχείο
88. Προσωπική Αποτύπωση.
89. Ό.π.
90. Προσωπικό Αρχείο
91. Επισχεδίαση σε απόσπαμα του συνοδευτικού τοπογραφικού για το χαρακτηρισμό της Κύμης σε παραδοσιακό οικισμό
92. Καρδαμίτση - Αδάμη, Μάρω, *Ο Δ. Καλλίας και το Σχολικό Κτίριο,* ΕΜΠ, Αθήνα, 1986
93. Φάκελος χαρακτηρισμού Δημοτικού Σχολείου ως διατηρητέο με ΦΕΚ 506/ΑΑΠ/26-11-2010
94. Λίνος Τριανταφυλλίδης
95. Φάκελος χαρακτηρισμού Δημοτικού Σχολείου ως διατηρητέο
96. Λίνος Τριανταφυλλίδης
97. Φάκελος χαρακτηρισμού Δημοτικού Σχολείου ως διατηρητέο
98. Προσωπικό Αρχείο
99. Ό.π
99. Ό.π
100. Ό.π.
101. Ό.π.
102. Ό.π.
103. Σαρηγιάννης Γεώργιος (εισ.), «ΚΥΜΗ.19ος -20ος αιώνας. Ιστορία και Πολιτισμός», κεφ.ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ ΤΗΣ ΚΥΜΗΣ, Δημοτική Επιχείρηση Πολιτισμού και Ανάπτυξης Κύμης, Κύμη, 2001, σελ.186
104. Ό.π., σελ.187
105. Ό.π.
106. Ό.π.
107. Ό.π.

Όπως αναφέρθηκε στα προηγούμενα κεφάλαια η νεοκλασική αρχιτεκτονική επιβλήθηκε ως ο επίσημος αρχιτεκτονικός ρυθμός του νεοσύστατου ελληνικού κράτους τον 19ο αιώνα. Ο ρυθμός αυτός όμως, δεν προήλθε από την ίδια την κοινωνία του αιώνα αυτού, αλλά χρησιμοποιήθηκε ιδεολογικά για να συσχετιστεί η Ελλάδα με την υπόλοιπη Ευρώπη, να δικαιολογηθεί ως ένα βαθμό η εθνολογική συνέχεια της χώρας με την αρχαία Ελλάδα και να πραγματοποιηθεί μία όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ομοιογένεια στις ελληνικές πόλεις. Βέβαια, σε αρκετές επαρχιακές πόλεις η διαδικασία αυτή «εξευρωπαϊσμού» καθυστέρησε χρονικά, με αποτέλεσμα να παράγονται "νεοκλασικές πόλεις" ως και τα τέλη του 19ου αιώνα και κτίρια-παράγωγα της τάσης αυτής ακόμα και στις αρχές του 20ου αιώνα, εντασσόμενα έτσι στην περίοδο του Ύστερου Νεοκλασικισμού. Η περίπτωση της Κύμης , όπως είδαμε, είναι ένα από τα παραδείγματα των πόλεων που υποδέχτηκαν τον αρχιτεκτονικό αυτό ρυθμό προς το τέλος του αιώνα ,μετά την εφαρμογή του σχεδίου Πόλεως και ήταν αποτέλεσμα την κάθετης οικονομικής της ακμής την εποχή αυτή.

Επίσης, ο νεοκλασικισμός ήταν σύμβολο της αστικής τάξης, έτσι η υιοθέτηση του από την λαϊκή τάξη, όπως είδαμε και στα κυμαϊκά κτίρια, δημιούργησε αρκετές παραλλαγές και μικτούς τύπους στο σύνολο της ελληνικής επαρχίας. Η διαμόρφωση επίσημης πρόσοψης σε σπίτια με χρήση νεοκλασικών στοιχείων, εκφράζει με τον πιο στοιχειώδη τρόπο, αλλά αποτελεσματικά σε συμβολικό επίπεδο, την ανάγκη κοινωνικής εξίσωσης, η οποία ήταν καθολικό ζητούμενο στην ακμάζουσα Κύμη του 19ου αιώνα. Η τοπική παραλλαγή χαρακτηρίστηκε από λιτότητα στα επιμέρους διακοσμητικά στοιχεία των όψεων, που κατά τ'άλλα υπάκουαν στις βασικές αρχές του νεοκλασικισμού. Οριζόντια μετωπική διάταξη της όψης, με πλήρη αξονική συμμετρία των ανοιγμάτων. Βασικό χαρακτηριστικό η χρήση μοναδικής υλικότητας με κυρίαρχο τον ρόλο των τοπικών λίθων, επεξεργασμένων και ειδικά διαμορφωμένων. Εκφράστηκε με τον τονισμό των γωνιών των κτιρίων με λαξευτούς γωνιόλιθους, καθώς και τη διαμόρφωση των πλαισίων των ανοιγμάτων με τον ίδιο τρόπο. Και στις δύο περιπτώσεις, οι γωνιόλιθοι προεξέχουν της τοιχοποιίας, στοιχείο που τα διαφοροποιεί και από τα προϋφιστάμενα αυτών των κτιρίων (ηπειρωτικού τύπου). Δεν είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε τον ακριβή λόγο επιλογής αυτής της τεχνοτροπίας. Παρατηρείται όμως μία πιθανή επιροή από την συνύπαρξη τους με τα κτίρια του ηπειρωτικού τύπου, τα οποία είχαν επιμελημένες αρμολογημένες τοιχοποιίες, με λεπτομερή λάξευση του δομικού υλικού. Αυτή η επιρροή, πιθανώς ενισχύθηκε από την αφθονία των τοπικών υλικών δόμησης. Τα χαρακτηριστικά αυτά των όψεων είναι πλήρως ενσωματωμένα στην νεοκλασική μορφολογία σε όλα τα παραδείγματα που αναλύθηκαν. Είναι φανερή η συστηματοποίηση αυτής της ενσωμάτωσης και επικράτηση αυτής της τεχνοτροπίας στην μεγάλη πλειονότητα των κτιρίων (όχι μόνο στην Κύμη που λειτούργησε ως κέντρο, αλλά και τα χωριά – δορυφόρους- που είχαν άμεσες οικονομικές σχέσεις από το 19ο αιώνα), γεγονός που μεταφράστηκε και σε όρους δόμησης με τον χαρακτηρισμό του οικισμού ως παραδοσιακό το 2012[41]. Αυτή η συστηματοποίηση από την τοπική κοινωνία και η επαναλαμβανόμενη δομηση κατ' αυτό τον τρόπο, δικαιολογεί τον όρο Κυμαϊκός Νεοκλασικισμός.

41 ΦΕΚ ΑΑΠ 165/10.5.2012

Μέσα από τα τα παραδείγματα των κυμαϊκών κτιρίων που αναλύθηκαν, παρατηρήσαμε ότι την συμμετρική διάταξη της όψης δεν ακολουθούσε η κάτοψη. Ο πυρήνας των κατοικιών παρέμενε σε παραδοσιακά πρότυπα προς ικανοποίηση των αναγκών των κατοίκων. Η λειτουργία των κτιρίων με βάση τα παραδοσιακά πρότυπα, έμεινε αμετάβλητη. Ακόμη, παρατηρήθηκαν σημαντικές μεταβολές λόγω του αναγλύφου και της έντονης διαφοράς ύψους σε αρκετές περιπτώσεις.

Η υιοθέτηση του νεοκλασικισμού για το επίσημο μέτωπο της κατοικίας που στρέφεται προς το δημόσιο χώρο μαρτυρά την πρόθεση ταύτισης των κατοίκων της επαρχίας με την κυρίαρχη ιδεολογία της επίσημης αρχιτεκτονικής, άσχετα αν ο τρόπος διαβίωσης εξακολουθεί να ορίζεται σε μεγάλο βαθμό από παραδοσιακές αξίες.

Η επιλογή της προσθήκης μιας νεοκλασικής πρόσοψης σε παραδοσιακό πυρήνα σπιτιού αποτελεί το απλούστερο μέσο έκφρασης συγκεκριμένης ανάγκης. Θα μπορούσε όμως να επεκταθεί στην κάτοψη, επιλέγοντας τύπους διάταξης με αυστηρή συμμετρία δωματίων στις δύο πλευρές ενός αξονικού διαδρόμου. Μια τέτοια κοινωνικά καταξιωμένη επιλογή θα είχε τότε την προδιάθεση να θυσιάσει, αν χρειαστεί, τη λειτουργική αρτιότητα της κάτοψης, για να επιτευχθεί η επιθυμητή κλασικιστική εικόνα της κατοικίας, άρα δίνοντας έτσι προτεραιότητα στη μνημειακότητα. "*...Μια ιδιότητα, φαινομενικά αντίθεση προς τη μνημειακότητα, είναι η λιτότητα, ο ασκητισμός της «παραδοσιακής αρχιτεκτονικής», που θεωρείται πως εκπροσωπεί το αξιολογικό σύστημα της παραδοσιακής κοινωνίας...*"[42]

Βλέπουμε, λοιπόν, ότι σημαντικός παράγοντας στην τελική μορφή και λειτουργία του κτιρίου αποτελεί η κάλυψη των αναγκών των κατοίκων στο επίπεδο της ιδιωτικότητας και του δημόσιου χώρου και η αξιοποίηση του κλίματος και τοπίου, συντελώντας σε ένα καλύτερο ζην. Ο Άρης Κωνσταντινίδης, πίστευε ότι η αρχιτεκτονική υπηρετεί και πηγάζει από την κοινωνία, Μία αντίληψη που διέφερε πολύ από αυτή που είχε η κοινή γνώμη της εποχής του. Για να βγει από αυτό το αρχιτεκτονικό τέλμα, στράφηκε στο παρελθόν και την λαϊκή παράδοση, όπου βρήκε την δική του «αλήθεια». Η αληθινή αρχιτεκτονική, κατ' αυτόν, ήταν ένα εργαλείο για να καλύπτει ο άνθρωπος τις ανάγκες του.

Η πόλη αλλάζει περιεχόμενο καθώς μετατοπίζεται προς το ανάλογο της λειτουργικής μηχανής, ενός εργαλείου που χρειάζεται πλέον χρηστή διαχείριση. Όπως σημειώνει ο Γ. Τσιώμης:

«*[...] ποια είναι η σχέση της νεοκλασικής πόλης της χώρας μας, στα 1833 και μετά, με τον καπιταλισμό; Τελικά [...] αποδίδω μικρότερη σημασία στις μορφές του νεοκλασικισμού, απ'όσο στους μηχανισμούς και στις συνθήκες επιλογής των μορφών.*»[43]

42 Δ. Φιλιππίδη, Rapoport Amos, Ανώνυμη Αρχιτεκτονική και Πολιτιστικοί Παράγοντες, μτφ. Φιλιππίδης Δημήτρης,, εκδοτικός οίκος Μέλισσα, Αθήνα 2010, σελ. 249

43 Γ. Τσιώμης «Νεοκλασιικισμός : τεχνολογία του χώρου», Νεοκλασική Πόλη & Αρχιτεκτονική, ό.π., σ. 233, πρβλ του ίδιου, Athenes a soi-meme etrangere. Element de formation et de reception du modele neo-classique urbain en Europe et en Grece, au XIXe siècle, αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Παρίσι 1983 του ίδιου (επιμ), Αθήνα Ευρωπαϊκή Πρωτεύουσα (κατάλογος έκθεσης, Ζάππειο 1985).

Συνοψίζοντας, μπορούμε να πούμε ότι η συνολική εικόνα της Κύμης παρουσιάζει μια στιβαρή **ανθεκτικότητα** σε επίπεδο νεοκλασικισμού με τις **απόλυτα συμμετρικές όψεις** της, **ενσωματωμένο** όμως σε αυτες το ισχυρό **τοπικό παραδοσιακό** στοιχείο σε επίπεδο διακόσμησης. Ωστόσο, σε επίπεδο λειτουργίας, η έννοια του "κατοικείν" που έχει δημιουργθεί βάσει της εμπειρίας του χρήστη παραμένει αμετάταβλητη μέσα στο χρόνο. Επομένως, ανάμεσα σε αυτή τη θεωρητική σύγκρουση μεταξύ παράδοσης και κλασσικισμού, συντελείται φαινομενικά μία αρμονική συνύπαρξη, η οποία διαμορφώνει το δομημένο περιβάλλον του οικισμού της Κύμης, με την παράδοση να διατηρεί ένα συγκεκριμένο μοντέλο διαβίωσης.

«Το συλλογικό και το ιδιωτικό στοιχείο (η κοινωνία και το άτομο) αντιμάχονται και συγχέονται μέσα στην πόλη, όπου τα άτομα, στην προσπάθειά τους να τακτοποιηθούν, δημιουργούν παράλληλα ένα δικό τους μικρό, αλλά ευνοϊκό περιβάλλον μέσα στο γενικό» Aldo Rossi

Βιβλιογραφία

Σαρηγιάννης Γ. (εισ.), *«ΚΥΜΗ.19ος - 20ος αιώνας.Ιστορία και Πολιτισμός», κεφ. ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ ΤΗΣ ΚΥΜΗΣ*, Δημοτική Επιχείρηση Πολιτισμού και Ανάπτυξης Κύμης, Κύμη, 2001

Φιλιππίδης Δημήτρης, *Νεοκλασικές Πόλεις στην Ελλάδα (1830-1920)*, εκδ. Μέλισσα, Αθήνα, 2007

Rapoport Amos, *Ανώνυμη Αρχιτεκτονική και Πολιτιστικοί Παράγοντες*, μτφ. Φιλιππίδης Δημήτρης, εκδ. Μέλισσα, Αθήνα 2010

Κωνσταντινίδης Α., Τα παλιά αθηναϊκά σπίτια, Ηράκλειο, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, 2011

Φιλιππίδης Δημήτρης, *Νεοελληνική Αρχιτεκτονική*, εκδ. Μέλισσα, Αθήνα, 1984

Βρανόπουλος Επαμ., *Ιστορία της Εύβοιας*, εκδ. Πελασγος, Β' έκδοση, Αθήνα, 2000

Σαρηγιάννης Γ., *Αθήνα 1830 - 2000*, εκδ. Συμμετρία, Αθήνα, 2000

Σαρηγιάννης Γ., *Εισαγωγή στην Ιστορία και Θεωρία της Πόλης*, εκδ. Συμμετρία, Αθήνα, 1987

Rosii Aldo, , *Η αρχιτεκτονική της πόλης*, εκδ. UNIVERSITY STUDIO PRESS, μτφρ Βασιλική Πετρίδου, Θεσσαλονίκη 1991

Καρδαμίτση - Αδάμη, Μάρω, *Ο Δ. Καλλίας και το Σχολικό Κτίριο*, ΕΜΠ, Αθήνα, 1986

Τραυλός Ι., *Νεοκλασική αρχιτεκτονική στην Ελλάδα*, εκδ. Εμπορικής Τράπεζας της Ελλάδαος, Αθήνα, 1967

Σκαρπιά - Χόϊπελ Ξ., *Η μορφολογία του γερμανικού κλασικισμού και η δημιουργική αφομοίωση του από την ελληνική αρχιτεκτονική, εκδ. ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη, 1976*

Μπίρης Μάνος, Καρδαμίτση - Αδάμη Μάρω, *Νεοκλασσική Αρχιτεκτονική στην Ελλάδα*, εκδ. Μέλισσα, Αθήνα, 2001

Καρδαμίτση - Αδάμη Μάρω, *Έρνστ Τσίλλερ 1937-1923. Η τέχνγ του κλασικού, Αθήνα, 2006*

Διπλωματικές|Ερευνητικές Εργασίες

Κεχρή Κανέλλα, *Αποκατάσταση και Επανάχρηση του Κυλινδρόμυλου στην Παραλία Κύμης*, Ανώτατο Τεχνολογικό Ίδρυμα Πατρών, Σχολή Τεχνολογικών Εφαρμογών, Τμήμα Ανακαίνισης και Αποκατάστασης Κτιρίων, Πάτρα, 2014

Ιωακειμίδου Σαββίνα, Παπαγγελοπούλου Καλλιόπη ,*Η αξία μελέτης της παράδοσης κατά τον Άρη Κωνσταντινίδη μέσα από το βιβλίο του "Τα παλιά Αθηναϊκά σπίτια"*, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Αθήνα, 2015

Διαδικτυακές Πηγές

http://kymaios.blogspot.com/

http://www.elia.org.gr/

http://www.kathimerini.gr/943609/gallery/periodiko-k/reportaz/h-gennhsh-mias-neoklasikhs-polhs

https://archive.ert.gr/62062/

http://www.kimis-aliveriou.gr/

https://www.youtube.com/watch?v=ZAFqGZqifvI
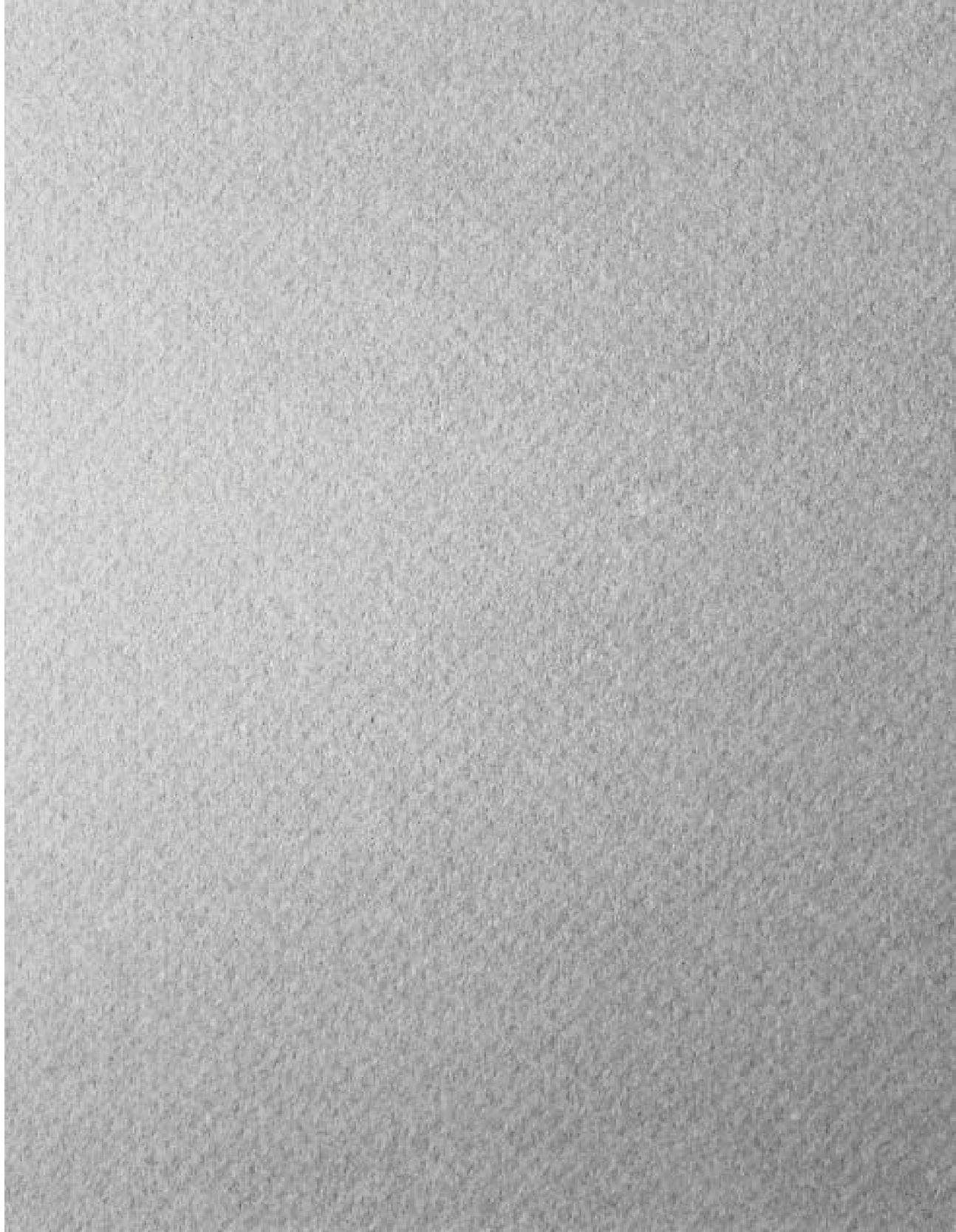
http://www.eie.gr/archaeologia/gr/chapter_more_9.aspx